

SLOVENSKA

vestnik

Letnik XIX.

Celovec, petek, 9. oktober 1964

Štev. 41 (1157) |

Po desetih letih

Pod tem naslovom je „Primorski dnevnik“ kot osrednje glasilo Slovencev v Italiji objavil uvodni članek, posvečen 10-letnici podpisa tako imenovanega londonskega sporazuma o rešitvi trižaškega vprašanja in še posebej njegovega posebnega statuta, ki vsebuje določila glede narodnih manjšin. V članku je podan pregled o izvajanju teh določil tekom zadnjih deset let ter prikazano današnje stanje slovenske manjšine v Italiji. Ker bomo prihodnje leto tudi korotki Slovenci delali obracun o prvem desetletju veljavnosti državne pogodbe in še posebno njenega člena 7, so ugotovitve trižaškega lista vsekakor tudi za nas zanimive in zato navajamo tukaj glavne misli iz omenjenega članka.

Uvodoma je kot ena glavnih pomanjkljivosti pri izvajanju določil posebnega statuta londonskega sporazuma doslej sploh še ni ratificirala. Če je torej ta osnovna pomanjkljivost tista, ki smo jo morali najprej ugotoviti — je rečeno v članku — pa po svoji važnosti ni prav nič manjša ugotovitev, ki jo moramo omeniti kar v isti sapi z njo, da smo prav v desetem letu veljave pred desetimi leti podpisanega sporazuma ugotovili več zaskrbljujočih znakov težnje, da se nam že pridobljene pravice začinjajo odvzemati, namesto da bi se začele uresničevati tiste, ki so še vedno le mrtva črka na papirju. V tej zvezi navaja list naslednja konkretna dejstva: v odseke in komisije sodnih organov v letošnjem sodnem letu v nasprotju z dosedanja prakso ni bil imenovan noben pripadnik slovenske narodne skupnosti; ukinjena je bila funkcija načelnika odseka za slovenske osnovne šole pri šolskem skrbništvu v Trstu; razveljavljen je bil soglasni sklep občinskega sveta devinsko-nabrežinske občine glede ustanovitve slovenskega otroškega vrtca v Sesslanju; ukinjeno je bilo izdajanje slovenskega prevoda Uradnega vestnika generalnega vladnega komisariata v Trstu; spomenik slovenskim talcem na trižaškem pokopališču je bil opremljen samo z italijanskim napisom.

Gre torej po desetih letih za nazadovanje, namesto za napredek, ugotavlja »Primorski dnevnik«, nato pa kot pozitivno stran obrachuna med drugim navaja: vrnitev dveh kulturnih domov in izplačilo vseh obrokov za zidavo osrednjega Kulturnega doma; izglasovanje zakona o slovenskih šolah, pa čeprav brez veljave za Slovence v videmski pokrajini in tri leta dolgi dobi, ki je potekla brez dokončnega uvveljavljenja tega zakona; otvoritev slovenske banke, pa čeprav brez popolnega dovoljenja za delo; otvoritev slovenskega otroškega vrtca v Ul. Donadoni, pa čeprav po skoraj dvajsetletnem vlaganju prošnji; seminarje za učitelje in učence v obeh državah ter izmenjavo pedagoških svetovalcev za materin jezik v šolah obeh manjšin.

Toda zdi se nam — je dalje rečeno v članku — da zlasti zadnja tako spodbudna ugotovitev nikakor ne more odtehati vsega tistega, kar ni bilo uresničeno, pa čeprav je zapisano črno na belem, in tudi ne vsega, v čemer se je šlo korak nazaj. Ne more namreč prvo odtehati drugega že spričo dejstva, da več deset tisoč Slovencev v videmski pokrajini ne more uživati pouka v svojem materinem jeziku niti v otroških vrtcih, kaj šele v osnovnih in srednjih šolah. Prav tako je bolj ali manj važnim pozitivnim ukrepom nemogoče zoperstaviti takega padca števila učencev slovenskih šol na Trižaškem in Goriškem, kakršnega smo doživeli v teh zadnjih desetih letih in ki je posledica prav tako desetletnega, v goriški pokrajini pa skoraj dvajsetletnega kršenja toliko narodnostnih pravic.

Glede izvajanja določil posebnega statuta list navaja, da se v glavnem kršijo načela enake pravice v pridobivanju javnih služb; enakosti glede davkov in dajatev, ker morajo za dvojezične napise plačevati dodatni davek; netenje protislovenske nacionalne mržnje se ne kaznuje; slovenske prosvetne, kulturne, družbene in športne organizacije niso deležne enakih računov z italijanskimi glede pomoči iz javnih finančnih sredstev; zakon o slovenskih šolah je sicer v veljavi, vendar se še ne izvaja v celoti; Slovenci ne morejo svobodno uporabljati svojega jezika posebno v uradih sodnih oblasti — še več — če se ga poslužujejo, jih lahko kaznujejo, ker obvladajo tudi italijansko; od upravnih in sodnih oblasti ne prejemajo slovenskih prevodov njihovih dokumentov, še manj pa razsodb; določba, da imajo pravico sprejemati od oblasti odgovore v svojem jeziku ustno ali pismeno, neposredno ali po tolmaču, se ne izvaja; določba, da imajo pravico do dvojezičnih napisov, se izvaja doslej le delno izven trižaške občine, v trižaški občini pa se sploh ne izvaja; etnična sestava upravnih enot se z večmilijardnimi sredstvi umetno spreminja v škodo

Kairo v središču mednarodnega zanimanja:

Druga konferenca neangažiranih držav

razpravlja o uresničitvi miru in napredka na svetu

Od ponedeljka dalje je Kairo prizorišče druge konference neangažiranih držav, katere delo z velikim zanimanjem spremlja široka mednarodna javnost. Na tej konferenci je udeleženih 48 držav kot enakopravnih članic, 10 držav kot opazovalk ter večje število predstavnikov osvobodilnih gibanj in naprednih političnih organizacij, kakor tudi okoli 500 novinarjev. Med voditelji posameznih delegacij je 26 predsednikov republik in vladarjev, 13 predsednikov vlad in 9 posebnih odposlancev. Delegacije na konferenci zastopajo več ko milijardo prebivalcev sveta in dobro polovico držav, ki so včlanjene v Organizacijo Združenih narodov.

Na prvi seji je govoril predsednik Združene arabske republike Naser, ki je kot gostitelj pozdravil udeležence ter poudaril pomen politike neangažiranja in opozoril na vlogo te politike v svetovnih odnosih. Uvodoma je naglasil, da pomeni sedanja konferenca v Kairu nadaljevanje prejšnjih konferenc neangažiranih držav, predvsem pa beograjske konference, ki je zasedala v času napetosti na svetu, medtem ko je po Beogradu prišlo do velikih sprememb: napetost na svetu se je zmanjšala, bloka se krhata, imperializem je prisiljen k umiknju, osvobodilna gibanja pa so doživela popoln razmah.

Ko je govoril o politiki neangažiranosti, je predsednik Naser poudaril, da neangažiranost ni pasivna, marveč je to politika, ki živi povezana z vsemi najvažnejšimi problemi današnjega sveta. Za človeštvo ni sprejemljivo, da se spušča v vojno, ni alternative: ali življenje človeštva v miru ali samouničenje; vojna je postala nemogoča,

Načela koeksistence

O načelih miroljubnega sožitja in sodelovanja v svetu je danes mnogo govora ne samo na konferenci neangažiranih držav, ki trenutno zaseda v Kairu, marveč tudi na vseh drugih mednarodnih konferencah in zlasti na zasedanjih OZN, skratka povsod, kjer skušajo najti poti in možnosti za reševanje velikih problemov, da bi v svetu zagotovili pravičen in trajen mir. Po sklepu lanskoletne Generalne skupščine OZN se je s temi vprašanji bavil tudi poseben odbor za kodifikacijo načel koeksistence, ki je zasedal v Mehiki in v katerem so bili zastopani predstavniki 26 držav.

Čeprav so delegacije vodilnih zahodnih držav skušale delo tega odbora ovirati, je po mnenju neangažiranih in socialističnih držav opravil koristno delo. Obravnaval je naslednja vprašanja:

- opustitev groženj in uporabe sile v mednarodnih odnosih;
- poravnavanje mednarodnih sporov samo na miren način;
- obveznost vseh držav, da se ne bodo vmešavale v zadeve drugih držav;
- načelo suverenosti in enakosti vseh držav.

Ker zaradi že omenjenega nasprotovanja nekaterih zahodnih držav odbor svojega dela ni mogel v celoti opraviti, letošnjemu zasedanju Generalne skupščine OZN še ne bo mogel predložiti dokončnega priporočila za kodifikacijo osnovnih načel v mednarodnih odnosih. Pač pa bo skupščini predložen elaborat, ki na več kot 150 straneh obsega pregled razprav, posamezne in skupinske predloge, sintezo formulacij redakcijske komisije in posebno poročilo.

Slovencev z naseljevanjem italijanskega življa.

Za zaključek pričujočega članka — ob koncu ugotavlja list — ob desetletnici se torej postavlja pred vlado v Rimu navdove pereče vprašanje odstranitve vzrokov neizvajanja določb, ki nam jamčijo naše pravice — od ustavnih do onih v posebnem statutu, in sicer za vse Slovence v naši deželi in državi.

čoda mir je še vedno daleč. Naš smoter je mir, sloneč na pravičnosti, in mi si z vsemi silami prizadevamo, da bi bil uresničen. Zato je namen konference, da se zavzame za zboljšanje položaja na svetu, za odvritev atomske nevarnosti ter poišče poti in načine za uresničenje trajnega miru.

Delo konference poteka na plenarnih sejah in v komisijah, medtem ko posebna redakcijska skupina ministrske konference razpravlja o dokumentih in predlogih za glavno konferenco. Za to delo je bilo predloženih skupno 30 dokumentov in predlogov, v katerih so posamezne države izrazile svoja mnenja k posameznim problemom, o katerih razpravljajo na kairski konferenci. V glavnem gre pri tem za naslednja vprašanja: miroljubna koeksistenca, jedrska razorožitev in miroljubna uporaba vesolja, tuja vojaška oporišča, reševanje sporov na miroljuben način, gospodarski razvoj, regionalne in svetovne organizacije ter načela mednarodnega sodelovanja.

Potek kairske konference spremlja ves svetovni fisk, ki obširno poroča o posameznih razpravah ter razlaga pomen in vlogo političnih načel, kot jih zastopajo neangažirane države. Pomembnost te politike čedalje bolj narašča, za kar je nedvomno značilna ugotovitev londonskega lista „Tribune“, ki je zapisal, da neangažiranih držav „predolgo niso poslušali“.

„Proračunska vojna“ se je začela

V avstrijski notranji politiki je v bližnji bodočnosti pričakovati, da bo spet prišlo do ostrejših prerakanj med obema vladnima strankama, kakor se to zgodi vsako leto, ko je treba izdelati državni proračun za prihodnje leto. V času »proračunske vojne«, kakor bi to obdobje lahko imenovali, skuša vsaka stranka za tista področja, na katerih igra vodilno vlogo, dobiti iz državnih sredstev čim več denarja in se tekom teh prizadevanj pogosto dogaja, da tudi širša javnost bolj kot kdajkoli tekom leta dobi vpogled v mnenja, ki jih posamezne stranke zastopajo do konkretnih vprašanj državnega življenja.

Letošnja »proračunska vojna« se je začela, ko so socialisti jasno povedali, da je treba pri proračunu za leto 1965 misliti na izpolnitev obljube o splošnem zvišanju pokojnin in rent, za kar bi bilo potrebnih kakih 830 milijonov šilingov. K tej obljubi se je pred tedni priznal tudi predsednik ÖVP kancler dr. Klaus, ki je izjavil, da napoved socialistov, da bodo zvišanje pokojnin dosegli — če bo potrebno — tudi proti volji ÖVP, sploh ni upravičena, ker je tudi ÖVP za tako zvišanje. Zato toliko bolj preseneča izjava finančnega ministra dr. Schmitza (ÖVP), ki je povedal, da mu v osnutku proračuna za leto 1965 ni bilo mogoče predvideti sredstev, potrebnih za zvišanje pokojnin.

S tem problemom se je v svojem sobotnem govoru po radiu bavil tudi vicekancler dr. Pittermann, ki je znova podkrepil odločnost socialistov, da v vprašanju zvišanja pokojnin niso pripravljene popuščati, zlasti še, ker finančni minister pričakuje, da se bodo državni dohodki prihodnje leto povečali za kakih 6 milijard šilingov, medtem ko je za zvišanje pokojnin potrebnih le 830 milijonov šilingov. Bistvo vprašanja torej ne more biti v pomanjkanju denarja, je dejal vicekancler dr. Pitter-

Južni Tirolci

se distancirajo od nacionalističnih hujskačev

V odnosih med južnimi Tirolci in tako imenovanim Berg-Isel-Bundom, kateri si v Avstriji lasti neke vrste monopol v boju za pravice nemško govoreče manjšine v Italiji, je prišlo do resnih nesoglasij. Južni Tirolci so delovanje te organizacije sicer že dalj časa spremljali precej skeptično, povod za odločilni prelom pa jim je dalo nedavno »prostestno zborovanje« Berg-Isel-Bunda na Dunaju, kjer so se njegovi predstavniki zavzeli za metode, ki v južnotirolskem vprašanju ne morejo privedi do pomiritev, marveč nasprotno predstavljajo očitno radikalizacijo.

Predsednik Berg-Isel-Bunda Kranebitter je namreč na tem zborovanju izrazil mnenje, da je treba ustvariti neko ljudsko gibanje, ki bi za južnotirolsko politiko odgovorne prisililo, da z opozorilom na dosedanja brezuspešna prizadevanja za izvajanje pariške pogodbe od Združenih narodov zahtevajo za Južno Tirolsko pravico samoodločbe, kajti »Južna Tirolska mora spet priti k Avstriji«. Predsednik dunajske podružnice imenovane organizacije dr. Ramsauer pa je izjavil, da je s pogajalnji treba napraviti konec, ker so se izkazala za neuspešna, pred Združenje narodov pa je treba stopiti z zahtevo po plebiscitu na Južnem Tirolskem. Ker se nekateri udeleženci zborovanja s temi izjavami niso strinjali, so jih med pretepanjem nagnali iz dvorane.

Glasilo južnih Tirolcev »Dolomiten« je izjave Kranebitterja in Berg-Isel-Bund zelo ostro napadlo in ugotovilo, da je omenjena organizacija po vsem tem, kar se je govorilo na dunajskem zborovanju, zgubila vsako pravico zastopati interese Južne Tirolske. Upravičeni dvomi — pravi list — so sicer obstojali že dalj časa, zdaj pa so lahko vsi veseli, da so šli ti gospodje iz svoje rezerve in je torej možno potegniti jasno ločnico.

mann, marveč edinole v tem, katerim potrebam se prizna prednost. —

Mnogo bolj mirna kot v državnem merilu je bila letošnja »proračunska vojna« na Korotškem, kajti v deželni vladi zastopane stranke so brez velikih razpravljanj v javnosti dosegle sporazum o deželnem proračunu za prihodnje leto, katerega osnutek je deželni finančni referent namestnik deželnega glavarja Sima v torek predložil seji deželne vlade. Zastopniki vseh treh strank so se finančnemu referentu zahvalili za dobro sodelovanje, ki je prevladovalo pri sestavljanju proračuna, nato pa je bilo soglasno sklenjeno, da bo osnutek kot vladni predlog izroččen deželnemu zboru v obravnavanje in potrditev.

Leto mednarodnega sodelovanja

Ameriški predsednik Johnson je prejšnji teden podpisal ukaz o razglasitvi leta 1965 za »leto mednarodnega sodelovanja«. Ob tej priložnosti je Johnson dejal, da bo prihodnje leto, če bo izvoljen za predsednika Amerike, v Beli hiši organiziral konferenco, na kateri bi razpravljali o vsakem stališču in vsaki možnosti sodelovanja, »ki bi vodili k miru na svetu«. V razglasu je poudarjena privrženost ameriške vlade načelom mednarodnega sodelovanja in s tem v zvezi z novim ukrepom, zlasti glede sodelovanja z drugimi narodi.

V primeru izvolitve pa namerava Johnson obiskati tudi sedež Združenih narodov, kjer bo na slovesni seji Generalne skupščine obrazložil ameriško stališče do perečih mednarodnih vprašanj.

Letošnji turizem:

Bodimo zadovoljni, a tudi previdni!

Sedaj, ko bo s 1. novembrom turistično leto 1963-64 pri kraju, delajo že povsod račune o njegovem razvoju in načrte za prihodnje leto. Številke, ki naj pokažejo njegov razvoj, se v septembru in oktobru ne morejo več spremeniti tako, da bi pokazale drugačno sliko, kot jo kažejo številke prvih osmih mesecev. Zlasti na Koroškem, kjer odpade na julij in avgust približno štiri šestine letnih nočitev, so podatki, ki jih imamo za poletno turistično sezono, že dokaj zanesljivi.

Letošnji poletni turizem na Koroškem kaže nove rekordne številke. V primerjavi z lanskimi nočitvami je letos v času od maja do avgusta z 9.029.215 nočitvami njihovo število naraslo za 7,9%, julija in avgusta pa za 12,5% na 7.276.405 nočitev. Ker gre ta porast zlasti na račun inozemskega turizma, je pričakovati, da se bo tudi devizni dotok koroškega turizma vidno povečal in da bo prekosil lanski dve milijardi šilingov. V to smer kažejo tudi zvezna poročila z Dunaja, ki pravijo, da je prišlo v prvih osmih mesecih s turizmom v Avstrijo za 18% več deviz kot lani in da je v tem času njihov dotok dosegel vrednost 9,8 milijarde šilingov. Od tega deviznega dotoka je odpadlo na zimski turizem 3,68 milijarde šilingov, kar je za pičlih 25% več kot lani.

Ze pred 14 dnevi smo na tem mestu zapisali nekaj senčnih strani koroškega turizma. Ob tem razveseljivem poročilu pa je prav, da izmed njih znova omenimo prehitro naraščanje turističnih postelj in nerazviti zimski turizem. Oboje povzroča v deželi težke gospodarske in socialne probleme. Ze lani je pri 124 tisoč turističnih posteljah odpadlo na postelj le še 80 nočitev. Medtem pa se je — kakor cenijo pri koroški turistični zvezi — njihovo število povečalo za okoli 10.000 postelj. Ker je medtem število nočitev v campingih naraslo za okroglo 20%, ni čudno, da so se letos vrstili primeri, da tudi julija in avgusta hoteli in penzioni svojih turističnih sob in postelj niso imeli do kraja izkoriščenih.

Izhod iz te zagate je edino v pospeševanju razvoja zimskega turizma in v ustvarjanju pogojev zanj. Najbolj senčna stran našega turizma je namreč v tem, da nočitev v zimskem turizmu predstavljajo komaj dobre 4% celoletnih nočitev v deželi in da smo z ozirom na število turističnih gostišč in postelj na njem tudi v državnem merilu vse premalo udeleženi. Tu sta Tirolska in Salzburg daleč pred nami, kajti 78% nočitev v zimskem turizmu odpade prav na ti dve deželi.

Biti pa si moramo tudi docela na jasnem, da postajamo na Koroškem vedno bolj tranzitna dežela turistov, ki iz evropskega severa in severozahoda potujejo v Jugoslavijo, Grčijo in druge dežele na jugovzhodu. Vloga Koroške kot tranzitne dežele je postala posebno letos očita. Samo v Jugoslaviji je letos število inozemskih turističnih nočitev naraslo za 35% in to zlasti na račun večjega pritoča turistov iz Nemčije, Anglije, Nizozemske in Skandinavskih dežel. Ta porast, ki ga spremlja tudi porast deviznega dotoka za 34% na vrednost 2,25 milijarde šilingov, opozarja na previdnost pri nadaljnjih investicijah v svrhu povečanja števila turističnih podjetij in njihove kapacitete. Upoštevati namreč moramo, da se poleg Jugoslavije v zadnjih letih tudi Romunija, Bolgarija in Grčija ter druge jugovzhodne dežele z uspehom prizadevajo za povečanje turizma. Dokler se pri nas ne zboljša razmerje med številom postelj in številom nočitev, tako dolgo je vsako nadaljnje večanje števila turističnih postelj lahko usodno.

Austrian Airlines javlja: Letošnji letalski promet je bil uspešen

Avstrijska letalska družba »Austrian Airlines« ali na kratko AUA je pred kratkim na tiskovni konferenci poročala, da bo leto 1964 v njenem letalskem prometu najuspešnejše leto od njenega nastanka pred sedmimi leti. Po sedanjih rezultatih pričakuje, da se bo letos osebni promet povečal za 70.000 na 270 tisoč potnikov. To odgovarja porastu za 35 odstotkov, medtem ko je v mednarodnem letalskem prometu pričakovati, da se bo osebni promet povečal le za 15%. Zmogljivost njenih letal bo s tem izčrpana za več kot 50%, kar odgovarja tudi mednarodnemu povprečju.

V zimskem letalskem redu od 1. novembra do 31. marca bo AUA ukinila svoje linije v Benetke, Zenevo in Dubrovnik, odprla pa bo novo linijo v Milan ter iz Innsbrucka v Pariz in London. Letala na liniji Dunaj—Kopenhagen in Stockholm bodo letela dvakrat tedensko.

POLLETNA BILANCA ZUNANJE TRGOVINE:

EGS je za Avstrijo slab trgovinski partner

Polletno poročilo o letošnji zunanji trgovini naše države kaže splošen porast izvoza in uvoza. Po razpoložljivih podatkih je bila vrednost izvoza letos za poldrugo milijardo šilingov večja kot v lanskem prvem polletju. Vrednosti izvoza, ki je letos znašala 18 milijard šilingov, stoji nasproti 23,5 milijarde šilingov vrednosti uvoza. Ker se je po vrednosti uvoz povečal za 2 milijardi šilingov, je pasivnost Avstrije v zunanji trgovini narasla za pol milijarde na skupno 5,5 milijarde šilingov.

Najbolj je Avstrija slej ko prej pasivna v trgovini z Evropsko gospodarsko skupnostjo. Njena pasivnost je v prvem polletju dosegla znesek 4,8 milijarde šilingov in je bila

EFTA na trdnih nogah

Medtem ko se v EGS kažejo prvi znaki gospodarskih depresij, govori četrto poročilo EFTA še vedno o ugodnem razvoju gospodarstva svojih članic. Iz poročila je razbrati, da je med julijem 1963 in junijem 1964 nacionalni produkt narasel za 3,7%, izvoz v blagu pa za 8% na vrednost 24 milijard dolarjev ali na 600 milijard šilingov. Primerjava razvoja medsebojnega trgovanja med članicami kaže, da je bil v četrtem letu dosežen porast za 11% na 5,3 milijarde dolarjev vrednosti. Trgovina med članicami predstavlja 22% vseh eksportov EFTA. EFTA pa tudi uspešno trguje z vsem svetom.

Koncem četrtega leta njenega obstoja so carine v medsebojnem trgovanju znašale le še 40% višine carin leta 1960. V dveh letih bo EFTA carine v medsebojnem trgovanju svojih članic docela odpravila. Svoje četrto letno poročilo zaključuje EFTA z ugotovitvijo, da je njena glavna naloga v petem letu, da nadalje konsolidira gospodarski razvoj in odnose med svojimi članicami.

v primerjavi za 606 milijonov višja kot v prvem lanskem polletju. Temu nasproti kaže trgovina z malim območjem za svobodno trgovanje v Evropi ali EFTA letos še razveseljivejše rezultate, kot jih je kazala lani. Narasel je zlasti avstrijski izvoz v te države, s čemer se je pasivnost Avstrije zmanjšala od 434 milijonov šilingov v lanskem prvem polletju na 163 milijonov šilingov v letošnjem prvem polletju.

Medtem ko se je trgovina z EFTA letos izredno razvila, pričtenja trgovina z EGS stagnirala. Vrednost avstrijskega izvoza v EFTA je narasla za 26,8%, vrednost uvoza iz teh držav pa za 13,8%. Temu nasproti je avstrijski izvoz v EGS po vrednosti narasel le še za 10,5%, njen uvoz iz teh držav pa je bil le še za 9,6% višji kot v lanskem prvem polletju.

Te primerjave kažejo, da stoji Avstrija v trgovini z EGS na izredno šibkih nogah. Njena šibkost ni razvidna le iz zastoja v porastu te trgovine, marveč jo posebno očitno kaže njena naraščajoča pasivnost v tej trgovini, s tem pa njena čedalje nevarnejša gospodarska odvisnost. Medtem, ko se je njen položaj tudi v trgovini z ostalim svetom zboljšal in se je njena pasivnost zmanjšala na okroglo pol milijarde šilingov, je postala nasproti EGS še večji dolžnik, kot je bila. Vedeti je namreč tudi treba, da devizni dotok, ki prihaja s turizmom iz teh dežel, za Avstrijo ni noben aktivum, ker ga moramo skoraj v celoti vrniti za izravnano naše pasivne trgovinske bilance z njimi.

Prebivalstvo Jugoslavije v petih letih naraslo za milijon

Med priprave za VIII. kongres Zveze komunistov Jugoslavije, ki je sklican za 7. december 1964, sodi tudi statistični pregled razvoja Jugoslavije v letih 1958 do 1964. Pregled je bil objavljen v obliki priročnika in je iz njega razvidno, da se je število prebivalstva Jugoslavije od leta 1958 povečalo za 1.047.000 in da je koncem minulega leta znašalo 19.065.000. Na kvadratnem kilometru živi sedaj v Jugoslaviji 74,5 prebivalcev, medtem ko jih je leta 1958 živelo le 70,4. Koncem leta 1962 so organi upravljanja in samoupravljanja podjetij in ustanov šteli 1.200.000 članov, njihovo število se je od leta 1958 povečalo za 102.000.

Kar tiče razvoja gospodarstva, je iz priročnika razvidno, da je industrijska proizvodnja od leta 1958 narasla za 73%, kmetijska proizvodnja pa za 31%. Proizvodnja na družbenih kmetijskih gospodarstvih se je v tem času povečala za 124%. Narodni dohodek je narasel za 128, osebni dohodki za 113, osebna potrošnja pa za 109 odstotkov. V teh petih letih so skupne investicije narasle za 169, vrednost skupnega izvoza za 79,5, uvoza pa za 53,9 odstotka.

Posebno poglavje prikazuje razvoj osebne potrošnje. Dnevna kaloričnost prehrane prebivalstva se je v zadnjih petih letih povečala za 3% in znaša sedaj v povprečju 3010 ka-

lorij. Povečala se je potrošnja pšenice in rži, maščob, sladkornja, jajc ter sadja in sočivja. Potrošnja mesa je ostala nespremenjena, potrošnja mleka pa je nazadovala. Graditev stanovanj se je sicer povečala za 68%, vendar se stanovanjski standard s tem ni spremenil.

S področja šolstva pove priročnik, da se je število otrok v osnovnih šolah povečalo za eno četrtno in da se je njihovo število v srednjih in višjih strokovnih šolah ter gimnazijah in fakultetah povečalo še bolj. Kjer je bil leta 1960 en televizor, jih je danes 7. Na vsakih 90 prebivalcev odpade en televizor, radio pa ima že vsak osmi prebivalec.

Turizem na velesejmih v Grazu in Innsbrucku

Po velesejmu v Innsbrucku v preteklem tednu je ta teden v Grazu tako imenovani Graški jugovzhodni velesejem. Skupna značilnost obeh sejmov je, da posvečata posebno pozornost turizmu, innsbruški takore-

koč v celoti, graški pa poleg gradbeništvu na drugem mestu.

Innsbruški turistični strokovni sejem se je letos svetil po svojih uspehih v zimskem turizmu. Olimpiada je veliko pripomogla, da je število nočitev v zimski sezoni na Tirolskem naraslo na več kot 4 milijone in da je imela Tirolska od njega blizu 2 milijardi šilingov deviznih dohodkov. Drugače pa sejem vsaj po številu sodelujočih podjetij, katerih število se je tudi letos sukalo okoli skoraj že tradicionalne številke 1100, ni pokazal vidnejšega napredka.

Boljše se je začel sejem v Grazu, kjer je število razstavljalcev naraslo za 8% na skupno število 1294. Sejem kaže tudi dobro inozemsko udeležbo, saj je na njem zastopanih 32 držav. Jugoslavija sodeluje na sejmju s kolektivno razstavo 100 svojih podjetij. Graški sejem posveča svojo pozornost potrebam malih in srednjih podjetij in je kot tak sejem širokega kroga konzumentov.

sti bodo letala z Dunaja dvakrat dnevno letela na linijah proti Innsbrucku, proti Linzu in Salzburgu in proti Grazu in Celovcu. K tem linijam bo AUA po potrebi uvedla še nadaljnje dodatne linije.

POŠIROKEM SVETU

NEW YORK. — Generalni sekretar OZN U Tant je pozval vse države članice svetovne organizacije, naj finančno prispevajo za vzdrževanje mednarodnih sil na Cipru. Do 26. septembra, ko je tem silam potoke prvotno določeni mandat, so za njihovo vzdrževanje porabili namreč 2 milijona dolarjev več, kot je bilo predvideno. Ker pa je bil mandat silam OZN na Cipru s sklepom Varnostnega sveta podaljšan za tri mesece, bodo za njihovo vzdrževanje potrebovali že nadaljnjih 7 milijonov dolarjev. U Tant je že na seji Varnostnega sveta opozoril, da bodo mednarodne sile na Cipru prisiljene, da se umaknejo že pred koncem leta, če jim bo zmanjkalo sredstev.

HONGKONG. — Severnovietnamska agencija je sporočila, da je bilo med 18.000 južnovietnamskimi vojniki, ki so padli v zadnjih 18 mesecih v boju proti Vietkongu, tudi 262 Američanov. Po omenjenem poročilu je bilo v teh bojih ranjenih 20.000 južnovietnamskih vojakov in 275 Američanov. Te izgube so imele južnovietnamske vladne čete v 22.400 bojih in spopadih.

MANCHESTER. — Predsednik britanske vlade Home je povedal, da sta Velika Britanija in Amerika pripravili načrt sporazuma za preprečevanje širjenja jedrskega orožja. Izrazil je prepričanje, da je naslednji korak na polju splošne jedrske razorožitve prepoved širjenja tega orožja, drugi „praktični korak“ k razorožitvi pa bi lahko bil v tem, da bi v dežele Atlantskega in Varšavskega pakta poslali opazovalce, ki bi pazili na to, da v teh državah ne bi skrivno povečali vojaških kapacitet. Vendar je Home poudaril, da ne verjame v to, da bi bilo mogoče storiti „kakršnekoli korake“ pred ameriškimi volitvami.

BONN. — Nizozemski zunanji minister Luns, ki je imel razgovore s predstavniki zahodnonemške vlade, je po razgovorih izjavil, da se ne strinja z zahodnonemskim načrtom o združitvi Evrope. Dejal je, da bodo oblike združene Evrope na bi smeli prejudicirati, ter se zavzel za sprejem Velike Britanije v krog „evropske družine“.

PARIZ. — Organizacija OZN za prosveto, znanost in kulturo (UNESCO) je objavila poročila, v katerem navaja, da ni nobenih znanstvenih argumentov, ki bi dokazovali trditve, da je kakšna rasa višja od katere druge. Rasisti skušajo opravičiti svoje nazore s tem, da se sklicujejo na biologijo, sociologijo ali zgodovino, toda UNESCO je mnenja, da ni nobene znanstvene panoge, ki bi lahko nudila kakršnekoli argumente rasizmu.

MOSKVA. — Znanj sovjetski vojaški strokovnjak Taljenski je povedal, da v Sovjetski zvezi z uspehom razvijajo protiraketno orožje, ki je namenjeno za uničevanje raket z atomsko konico. Dejal je, da je teoretično in tehnično popolnoma mogoče klijubavati ofenzivnemu raketno-atomskemu orožju z absolutnim obrambnim orožjem in že s tem objektivno preprečiti vojno. Vendar pa je — kakor je poudaril Taljenski — ena sama pametna alternativa proti razširjeni tekmovalni v protiraketnih sistemih: splošna in popolna razorožitev.

WASHINGTON. — V poučenih ameriških krogih izjavljajo, da bo predsednik Johnson, če bo zmagal na letošnjih predsedniških volitvah, obiskal Evropo, kjer se bo sestel s francoskim predsednikom de Gaullem, zahodnonemskim kanclerjem Erhardom in novim predsednikom britanske vlade. V načrtu pa je tudi sestanek s predsednikom sovjetske vlade Hruščovom.

PARIZ. — Mednarodno združenje demokratičnih pravnikov je ponovno ostro protistralo proti nasilju, ki ga izvajajo nad političnimi zaporniki v Španiji. Sekretariat tega združenja je v Parizu objavil sporočilo, v katerem pravi, da španski politični zaporniki doživljajo tragično usodo in da mnogi že nad 25 let živijo v zaporih. Politični zaporniki v centralnem zaporu v Burgosu (severna Španija) živijo v strašnih higienskih razmerah in umirajo od lakote.

LJUBLJANA. — Upravni odbor Društva novinarjev Slovenije je sklenil, naj bi bil odslej 5. oktobra dan slovenskega tiska. 5. oktobra je namreč minilo 30 let, odkar je KP Slovenije začela izdajati „Ljudsko pravico“. Tridesetletnico tega lista, katerega naslednik je sedanje ljubljansko „Delo“, so v Sloveniji obhajali s posebnimi slavnostmi.

WASHINGTON. — Republikanski kandidat za ameriške predsedniške volitve Goldwater je v predvolilnem boju doživel nov udarec, ko je vplivni list „New York Herald Tribune“ sklenil podpreti predsednika Johnsona. Ker se je v dolgoletni zgodovini tega lista prvič zgodilo, da je podprl demokratiškega kandidata, ocenjujejo v ameriških krogih ta sklep kot „hud poraz“ za Goldwaterja. List pa v razlagi svojega stališča navaja, da je Goldwater nesprejemljiv kandidat, ker nima dovolj talenta za predsednika Amerike in ker bi osvojitve njegovih političnih načel pripeljala ne samo do uničenja republikanske stranke, temveč tudi dvostranskega sistema v Ameriki; predvsem pa list odreka Goldwaterju razumevanje za velika vprašanja sveta, v katerem živimo.

VARŠAVA. — Na povabilo poljskega ministra za zunanjo trgovino je bival v Varšavi namestnik sekretarja izvršnega odbora GATT Gundelach. Njegov obisk je bil v zvezi z zasadanjem izvršnega komiteja GATT v Zenevi, na katerem bo Poljska zaprosila za polnopravno članstvo v tej organizaciji.

HAVANA. — Ministrski svet Kube je sprejel zakon o spremembah delovne zakonodaje. Po tem zakonu bodo v podjetjih in ustanovah, v katerih dela več kot 25 ljudi, ustanovili delavske svete, ki se bodo ukvarjali s socialnim varstvom, uvajanjem delovne zakonodaje in proučevanjem kritične delovne discipline.

DUNAJ. — Konec letošnjega septembra je bilo v Avstriji 2.418.554 delojemalcev socialno zavarovanih, kar pomeni za 18.166 oseb več kot lani v istem obdobju. Število zaposlenih žensk se je v primerjavi z lanskim letom povečalo za 18.361 na 893.755, kar znaša 37 odstotkov vseh zaposlenih.

STOCKHOLM. — Na podlagi dokončnih volilnih rezultatov so pri nedavnih švedskih državnozborskih volitvah dobile posamezne stranke naslednje število mandatov: socialdemokrati 113 [doslej 114], liberalci 42 [40], stranka središča 35 [34], konservativci 32 [39], komunisti 8 [5] in meščansko združenje 3.

Skrb za manjšinsko šolstvo

v okviru sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo

Letos julija sta Italija in Jugoslavija podpisali poseben sporazum o kulturni izmenjavi, katerega določbe segajo tudi na področje manjšinskega šolstva v obeh državah, in sicer italijanskega šolstva na Koprskem in v Bujah ter slovenskega šolstva na Tržaškem. Na podlagi teh določb so omenjene manjšinske šole z letošnjim šolskim letom dobile posebna pedagoška svetovalca, ki so ju imenovali pristojne oblasti obeh držav.

Italijanske oblasti so za pedagoškega svetovalca za italijansko šolstvo na Koprskem in v Bujah imenovali profesorja Fernanda Salsana, jugoslovanske oblasti pa za pedagoškega svetovalca za slovenske šole na Tržaškem profesorja Staneta Miheliča. Oba strokovnjaka sta pred dnevi nastopila novo službeno mesto.

Sporazum o kulturni izmenjavi med Italijo in Jugoslavijo je nedvomno velikega pomena tudi za narodni manjšini v obeh državah. Že izmenjavo pedagoških svetovalcev za manjšinsko šolstvo ocenjujejo kot zelo važen korak naprej po poti razvoja in krepitve manjšinskega šolstva, kajti sporazum daje pedagoškim svetovalcem obširna pooblastila in pomembne naloge: imajo pravico sklicevati sestanke vsega učnega osebja manjšinskih šol in z njimi razpravljati o vseh vprašanjih, ki zadevajo pedagoško in didaktično plat pouka zlasti materinega jezika. Poleg tega vsebuje sporazum še razne druge določbe, ki imajo vse za cilj, čim bolj pospeševalno vplivati na razvoj manjšinskega šolstva s posebnim poudarkom na pouk materinščine. Tako predvideva sporazum med drugim tudi možnost medsebojne izmenjave učnih knjig in drugih pripomočkov za pouk na manjšinskih šolah, medtem ko med določila, ki so že doslej dobila svojo uresničitev v praksi, sodi vsakoletna izmenjava učnih ekskurzij dijakov manjšinskih šol iz obeh držav in prirejanje vsakoletnih seminarjev za profesorje materinega jezika na manjšinskih šolah.

Obetajoč začetek v obnovljenem gledališču

Za celovško Mestno gledališče se je prejšnji teden začelo novo obdobje: novo obdobje najprej zato, ker se je poslopje gledališča po letih obnove predstavilo tako znotraj kakor tudi zunaj v novi luči; novo obdobje pa v gotovem smislu tudi glede uprizoritev — če se je vodstvo gledališča pri prvi uprizoritvi v obnovljeni hiši odločilo za Shakespearovega »Kralja Leara«, je to vsekakor novost v zgodovini celovškega gledališča, kakor predstavlja pomemben podvig tudi prva premiera letošnje operne sezone z Mozartovo »Čarobno piščaljo«. Začetek nove sezone v obnovljenem gledališču je torej mnogo obetajoč in bi bilo samo želeto, da bi temu nivoju ostali vsaj v glavnem zvesti tudi v bodoče.

Kakor rečeno se je ansambel celovškega Mestnega gledališča v obnovljenem poslopiju najprej predstavil s »Kraljem Learom«. Čeprav je škoda, da so se pri premieri pokazale razne pomanjkljivosti, je vse pohvale vredna že sama odločitev za ta komad, o katerem so sanjali že prejšnji direktorji, vendar nikdar niso imeli dovolj poguma, da bi se lotili zahtevne naloge. Če se je sedanje vodstvo, ki je v marsikaterem oziru imelo še slabše izhodišče, kljub temu odločilo za mojstrovino velikega mojstra, vsekakor zasluži priznanje in je treba pri ocenjevanju predstave prav zaradi tega nekoliko bolj prizanesljivo gledati na podrobnosti, ki jih ob kakih drugih uprizoritvah ne bi kazalo spregledati.

Celovško gledališče pa je za obetajoč začetek poskrbelo tudi na področju opere, ko je za prvo premiero nove sezone izbralo Mozartovo »Čarobno piščaljo«. Kakor spada »Kralj Lear« med najboljša dela Shakespeara, je Mozart dosegel največji uspeh s »Čarobno piščaljo«. Temu primerna je bila tudi skrb, ki jo je vodstvo gledališča posvetilo tokratni uprizoritvi komada, katerega je poleg tega izbralo tudi za slavnost, s katero bo obnovljeno gledališče danes zvečer uradno izročeno svojemu namenu. Umetniško vodstvo (režija Franz Göd, dirigent Günter Lehmann) in tehnika (scenograf Günther Kilgus, kostumi Anny Arnold, razsvetljava Josef Malle) so vložili vse svoje znanje in ob zelo posrečeni zasedbi vlog dosegli res edinstven uspeh, na katerega je celovško gledališče lahko upravičeno ponosno. Med umetniki je razumljivo presegel vse ostale Anton Dermota, mednarodno znani slovenski operni pevec in dol-

goletni član dunajske Državne opere, ki je s svojim gostovanjem znova potrdil svoj sloves. Priznati pa je treba, da so se tudi ostali člani ansambla pokazali v najboljši luči in bistveno prispevali k skupnemu uspehu, kar ob tej uprizoritvi še posebno velja za orkester, ki se je nenavadno dobro znašel v svetu Mozartove glasbe.

V sredo je sledila že tretja premiera, in sicer Ziehrenjeva opereta »Potepuhi«. O tej predstavi mi treba zgubljati velikih besed,

Japonska mladina rada bere

Na Japonskem izhaja okoli 60 časopisov, ki so namenjeni osnovnošolskim otrokom; vsak izmed njih ima naklado nad 100.000 izvodov. Statistika kaže, da otroci v višjih razredih osnovnih šol (od četrtega razreda dalje) in v srednjih šolah najraje berejo tehnike za mladino ter da praktično ves mladi rod prebira knjige in revije. Po mnenju prosvetnih oblasti gre zasluga za takšno zanimanje tako za knjige kakor za tisk nasploh predvsem dobro opremljenim in bogato založenim knjižnicam pri osnovnih in srednjih šolah.

Statistični pregled za minulih osem let pove, da deklice in dečki (od četrtega razreda navzdol) najraje berejo življenjepis Hidejo Nogučija, po vsem svetu znanega japonskega zdravnika; na drugem mestu je

kajti operete so na celovškem odru skoraj brez izjeme velik uspeh — ne samo po izvedbi, ker je ansambel za to zvrst odrske umetnosti takorekoč specializiran, marveč tudi po odzivu med občinstvom, ki je za živahne melodije velikih avstrijskih mojstrov operete vedno navdušeno.

Danes zvečer pa bo celovško Mestno gledališče doživelo svoj veliki trenutek, ko bo obnovljeno poslopje v okviru posebne slavnosti in v navzočnosti zveznega prezidenta dr. Schärfa uradno izročeno svojem namenu. Ob tej priložnosti bodo spregovorili celovški župan Auserwinkler, predsednik gledališkega odbora namestnik deželnega glavarja Sima, deželni glavar Wedenig in prosvetni minister dr. Piffel-Percevic, nato pa bo sledila slavnostna uprizoritev Mozartove »Čarobne piščalje«.

KULTURNE DROBTINE

● V Srbiji imajo trenutno 217 ljudskih in delavskih univerz ter drugih ustanov za izobraževanje odraslih. V zadnjih treh letih je različne izobraževalne tečaje in seminarje pri teh ustanovah obiskovalo okrog 11 milijonov poslušalcev.

● Sovjetski režiser Jurij Ozerov bo snemal film o Leninu po znanih gledaliških delih Nikolaja Pogodina »Krameljski zvonovi« in »Tretja Patetična«. Tudi film bo imel dva dela.

● V Benetkah so na drugem festivalu filmov, ki so jih posneli otroci vsega sveta, dobili jugoslovanski najmlajši amaterji kar pet nagrad. Obenem s švedskimi otroci, ki so prejeli enako številno nagrado in veliko festivalsko nagrado, so dosegli jugoslovanski pionirji največji uspeh na tem tekmovanju, ki je imelo na programu 45 filmov iz 15 držav. Zlato medaljo je dobil film »Kavalir« učencev osnovne šole Pitomača na Hrvaškem, nagrade pa so dobili še filmi osnovnih šol iz Nove Gradiske, Njegoš iz Beograda in Kašindov pri Sarajevu.

● V ljubljanski Mestni galeriji je bila z velikim uspehom prirejena slikarska razstava, na kateri so sodelovali avstrijski umetniki Werner Berg, Giselbert Hake, Valentin Oman, Othmar Jandl, Rudolf Kedi in Anton Lehmden.

● Redek original rokopisa slavnega ruskega pisatelja Dostojevskega iz leta 1877, za katerega je veljalo, da je izgubljen, pride v zahodnonemškem mestu Marburg v javno prodajo. Kolikor je znano, sta v tujini že dva rokopisa tega velikega umetnika, in sicer eden v Ameriki in drugi v Švici.

● Na mednarodnem glasbenem tekmovanju v Zenevi je bila prva nagrada za klavir, in sicer v višini 5000 švicarskih frankov, podeljena Dunajčanu Robertu Majeku.

● Od 9. do 18. oktobra je v celovški trgovinski zbornici razstava pod naslovom »Domovina, tvoje hiše«, ki kritično prikazuje današnjo gradnjo stanovanj. Razstava je dnevno odprta od 10. do 19. ure.

zgodba o Ninomiju, japonskem vrtnarju in ribiču, ki velja za vzor marljivosti in varčnosti; potem se zvrstijo razni življenjepis, takoj za njimi pa so potopisi, raziskave, pustolovščine — Guliverjeva potovanja, Otok zakladov in podobne, otrokom namenjene knjige.

Učenci osnovnih šol berejo povprečno po 2,4 izvoda revij na mesec, srednješolci pa poldrugega izmed skupno 61 časopisov in revij, namenjenih njim. Poljudnoznanstvene in znanstveno-tehnične revije, ki izhajajo predvsem za izobraževanje odraslih, čita povprečno vsak drugi dijak zadnjih dveh razredov srednje šole.

Ali se ne bi pri japonski mladini — vsaj kar tiče zanimanje in ljubezen do branja — lahko marsikaj učili tudi mi?

Stroji za učenje

Racionalizacija — to je beseda, ki jo danes najdemo na vseh področjih življenja; bolj kot kdaj koli prej velja pregovor, da je čas denar, zato je treba čas dobro izkoristiti, racionalizirati vse, za kar čas porabimo. Celotno učenje je treba racionalizirati in zato v svetu stremijo za metodami, s pomočjo katerih bi se izobraževanje pospešilo. Usposobiti kar najprej čim večje število strokovnjakov za razne poklice je danes težnja ne samo držav v razvoju, kjer strokovnjakov še posebno primanjkuje, marveč tudi v najbolj razvitih državah. Od tod tudi veliki napor v nekaterih državah, da se razvije tako imenovani programirani pouk in da se izdelajo stroji za učenje.

Začetki programiranega pouka in uvajanje strojev za učenje datirajo iz časa druge svetovne vojne, ko so v Ameriki s preprostimi stroji za učenje usposabljali mornarje. Pospešeno delo na tem področju pa se je začelo po letu 1950 in tozadevna proučevanja so se iz Amerike hitro razširila tudi na Evropo ter na druge dele sveta. Danes so že precej razširjena v Veliki Britaniji, v Sovjetski zvezi ter po zaslugi UNESCO tudi v nekaterih afriških in azijskih deželah.

Kaj je programiran pouk? Za razliko od »navadnega« programiran pouk vnaprej fiksira ne le gradivo, temveč tudi proces obdelave določenih snovi. Gradivo se posreduje učencu v majhnih »obrokih«, ki so do kraja logično izoblikovani in med seboj povezani. Tako je učencu omogočeno, da jih samostojno obvladuje, in to s tempom, ki mu ustreza, ter s pomočjo logičnega mišljenja.

Stroj, ki se vključuje v pouk, lahko reši celo vrsto tehničnih vprašanj. Predvsem je stroj nadzornik, ki dopušča, da se učenec loti naslednje informacije šele potem, ko je obvladal predhodno. To je mogoče doseči s kontrolnimi vprašanji oziroma z različnimi odgovori na logično zastavljeno vprašanje, med katerimi učenec izbira in od katerih je pravilen le eden. Učenec mora pritisniti na enega izmed gumbov, ki ustreza-jo vrsti predlaganih dogodkov. V primeru, da je odgovor pravilen, stroj to zabeleži in daje učencu zvočen ali svetloben signal. Učenec nato pritisne na posebno tipko in na zaslonu se pojavi naslednji »obrok«, to je informacija iz gradiva, ki ga je treba obdelati. Nato sledi logična naloga in kontrolno vprašanje. Če učenec ne odgovori pravilno, mu stroj ne posreduje novega »obroka«, temveč ga napoti nazaj, pri popolnejših napravah pa mu posreduje še dodatna pojasnila, da bi tako učenec lažje osvojil ta »obrok«. Goljufanje ni mogoče; učenec sicer lahko pritisne na gumbe, dokler ne najde pravilnega odgovora, toda vsak pritisek stroja registrira in učitelj, ki »vodi« tak pouk, lahko ustrezno oceni učenčevo znanje.

Koliko je tak način pouka hiter, je težko reči. Pomembnejše je to, da je pri programiranem pouku učenec miselno popolnoma aktiviran in samostojen, kar je končno cilj vsakega dobrega pouka. Razen tega je v programiranem pouku vsak delček temeljito obdelan, kajti sistem omogoča, da se ne informira samo učenec, temveč tudi pedagog, ki lahko vsak trenutek vidi, kako učenec obvladuje program.

Za programiran pouk so na voljo različni stroji, od najbolj preprostih do kompliciranih, kibernetičkih naprav, s katerimi se ukvarjajo zlasti v Sovjetski zvezi. Vendar pa so v Sovjetski zvezi dosegli, da je kvaliteta pouka, v katerem se uporabljajo stroji, bolj odvisna od programa kot pa od tehničnih lastnosti stroja. Zato se vedno bolj uveljavlja misel, da je mogoče doseči programiran pouk tudi brez strojev. Toda kako uresničiti vse to tudi brez stroja?

Programiran pouk brez stroja bi bilo mogoče doseči s pomočjo programiranega učbenika, tako imenovanega učbenika »razsutega tipa«. Na prvi strani takega učbenika bi bila na primer natisnjena začetna informacija iz gradiva z ustreznimi logičnimi nalogami in z variantami odgovorov. Ob vsakem odgovoru bi bilo zapisano navodilo učencu, da na določeni strani preveri, ali je izbral pravilen odgovor. Če se zmoti, naj se učenec vrne na prvo stran, če pa je odgovor pravilen, naj bi tu razen potrdila dobil še navodilo, da spet obrne določeno stran v knjigi, na kateri bo dobil informacijo in nalogo številka 2 itd.

S temi problemi se v Sovjetski zvezi bavi cela vrsta institutov: psi-

Televizija in otrok

Tudi po naših krajih se televizija hitro širi in vedno več je družin, ki presedijo določen čas pred zaslonom; nekateri gledajo oddaje dan za dnem, ne glede na to, ali so le-te tudi zanimive in predvsem dobre, drugi spet so bolj izbirčni ter si ogledajo samo stvari, ki se jim zdijo tega vredne.

Posebno vprašanje pa se v tej zvezi postavlja glede odnosa med televizijo in otroci, kajti vsaka oddaja ni primerna za otroka. Tukaj morajo biti starši zelo previdni in — če je potrebno — tudi strogi. Navajamo nekaj pravil, ki naj jih upošteva vsak, kdor hoče svojemu otroku prihraniti razne nevšečnosti in ga obvarovati hudih motenj.

● Samo starši odločajo, ali je televizijska oddaja primerna za njihove otroke.

Pri vzgoji svojih otrok imajo starši vlogo in naloge duševnih zdravnikov. Kakor zdravnik ne sme zapisati napačnega zdravlila, tako naj tudi starši dovolijo svojim otrokom le tiste oddaje, ki imajo v njihovih očeh vzgojno vrednost.

● Večerne oddaje po 20. uri so za odrasle.

Vaš otrok ne sme na večerno filmsko predstavo, torej tudi nima kaj iskati pri večernem televizijskem programu.

● Otroci ne sme prosto razpolagati s televizorjem.

Nobena pametna mati ne daje svojemu otroku bonbonov in čokolade ves dan, od jutra do večera. Torej naj poskrbi za to, da se njen otrok ne bo brez omejitve vdal televizijski mrzlici.

● Otroci izpod devetih let naj ostanejo pred televizijskim zaslonom največ pol ure, starejši pa ne več kot eno uro na dan.

Kakor otrok telesno ne zmora maratonskega teka, prav tako niti duševno niti fizično ni dorasel neprekinjeni televizijski dirki. Vse matere naj mislijo na to.

● Oddaja, ki jo izberejo starši, nikakor ne sme biti osrednja tema, marveč naj bo zgolj izhodišče za poglobljen razgovor.

Otrok bo razumel dogajanje po vaših pojasnilih in razlagi. Medsebojni pogovori poglobljajo stike med starši in otroki, to pa pomeni, da krepijo zaupanje, ki je temelj vzgojnega uspeha.

● Za otroke neprimeren spored je treba izključiti.

Otroška psiha bo ostala neskaljeno čista. Mati ne bi smela popustiti, pa čeprav se njen otrok kuja ali pa skuša kako drugače uveljaviti svojo voljo.

● Predšolski otroci naj ne gledajo televizije.

Otrok, ki še ni zrel za šolo, sploh ne razume dogajanja na zaslonu. To pomeni: zanj so igrače, ne pa televizija.

hološki oddelek moskovske univerze, laboratorij za programiran pouk inštituta za psihologijo akademije pedagoških znanosti, inštitut splošnega in politehničnega izobraževanja ter proizvodnega pouka akademije pedagoških znanosti, kijevska univerza, laboratorij strojev za učenje moskovskega energetskega inštituta in pa mnogi znani strokovnjaki, ki ameriške in druge izkušnje s tega področja proučujejo zelo intenzivno. Vendar pa v Sovjetski zvezi poudarjajo, da bo programiran pouk ostal določen čas še v eksperimentalnih okvirih — čeprav so poskusi že množični — in sicer tako dolgo, dokler ne bodo z ustreznimi rešitvami prišli do celovite znanstvene teorije o programiranem pouku.

Na splošno pa vidijo strokovnjaki v programiranem pouku predvsem eno izmed možnosti za to, da postane učni proces upravljan proces, da se z ustreznimi strukturalnimi učnimi programi omogoči vsakemu učencu, da gre pri pridobivanju znanja po najbolj racionalnih poteh ter da se doseže, da učni proces ne bo več odvisen od vsakega posameznega predavatelja, njegovih kvalitet, nervoz in talko dalje.

Oddaja davčnih kart za motorna vozila

Davčno leto pri davku na motorna vozila je poteklo s 30. septembrom. Od 1. oktobra naprej morajo lastniki motornih vozil imeti nove davčne karte, stare pa najpozneje do 31. oktobra poslati na pristojni finančni urad. V nasprotnem primeru jim finančni urad lahko predpiše plačilo davka na motorna vozila v višini dvakratnega letnega zneska.

Izpod sončnega Turja

Počasi tudi pri nas prodira spoznanje, da na kmetih ne kaže drugega, kot da skupno mislimo, skupno računamo in se združujemo v delu in kmetovanju. Spoznavamo, da se bomo le tako znebili težav, ki jih vsak posebej ne zmore in vsled katerih smo z delom tako obloženi, da poleti skoraj ne najdemo časa za spanje, niti ne za razmišljanja, ki jih zahteva čas, ter za obisk in pogovor s sosedi, sorodniki in prijatelji.

Telefon, ki smo ga dobili v Zgornji Vesci, je kmalu pokazal, da brez njega ne more biti pravega napredka. Prej se je marsikomu zdel nepotreben in odveč, odkar pa ga imamo, se ga vsi poslužujemo in vedno bolj spoznavamo, koliko časa nam prihrani. Tudi pota, ki smo jih uredili, so nam v veliko korist. Prav pa bi bilo, da bi bila nekoliko lepše speljana, da bi se bolj prilagala v našo lepo naravo. Ko smo zlagali zemljo, smo spoznali, kako vroče železo je taka zadeva v našem gorskem svetu in koliko nezadovoljstva, upravičenega in neupravičenega, pusti tak poseg med sosedi na vasi. Ni prav, da se nekateri hvalijo, kako so prišli do koristi v škodo drugih. S takim govorjenjem je treba nehati, ker škoduje miru in sožitju na vasi, kar vsi najbolj potrebujemo.

Fermanov Horej na Gori se je spet vrnil na svojo domačijo, s katere je šel, ko se je priženil na Trebinjo. Medtem je svojo domačijo na Gori pozidal in jo prikupno olepšal in se naposled z družino preselil na svoj rodni dom. Vsi smo tega veseli in mu želimo mnogo sreče in lepih dni s svojo ženo in družino, za katero teko lepo skrbi.

Južnokoroški krožek za vzrejo in pitanje prašičev

Na pobudo Slovenske kmečke zveze se je letos pomladi v občini Pliberk vrsta kmetov odločila za izboljšanje vzreje pujskov in pitanja prašičev. Po temeljitem proučevanju podobnih organizacij in tozadevnih pogojev v občini so ti kmetje določili pripravljalni odbor, ki je izvedel potrebne priprave in povabil na ustanovni občni zbor Južnokoroškega krožka za vzrejo in pitanje prašičev Pliberk, ki je bil minulo nedeljo.

Južnokoroški krožek za vzrejo in pitanje prašičev Pliberk ima namen, da združi kmete in kmetije, ki se bavijo z intenzivnim pitanjem prašičev in z vzrejo pujskov, ki je za

Slovenski harmonikarski orkester iz Karlovca v Škofičah in na Radišah

Škofiče in Radiše so imele v soboto in nedeljo obisk, kot ga njihova prosvetna društva še ne pomnijo. Obiskal jih je mladi harmonikarski orkester kulturno-prosvetnega društva „Slovenski dom Triglav“ iz Karlovca in priredil v obeh krajih zanimiv in uspešen koncert. Orkester so na obisku spremljali društveni predsednik Adi Gruden, tajnik Jože Košir, predsednik občinskega sveta za kulturo Silvin Jerman, tajnik okrajne zveze kulturnih društev Tone Barlovič in zastopnik SZDL občine Karlovca Rudi Dubrovčič.

Harmonikarski orkester je bil kot samostojna sekcija „Slovenskega doma Triglav“ v Karlovcu osnovan leta 1961 iz najboljših učencev, ki so obiskovali tečaj za harmonikarje. Orkester šteje 20 harmonikarjev, nekaj pevk ter potrebne instrumente za spremljavo. Njegov dirigent je Tone Čorbič. Od svojega nastanka je v številni kon-

certa v Škofičah in na Radišah priredil 44 koncertov, med drugim tudi v Ljubljani, Zagrebu, Mariboru, Novem mestu, Idriji in v Brežicah, kjer je sodeloval na tamošnji reviji kulturnoumelnjskih skupin. Letos pa je sodeloval na prvem srečanju karmonikarskih orkestrrov v Puli.

Za svoje gostovanje na Koroškem je pripravil pester spored del znanih skladateljev Gotovca (zaključno kolo iz opere „Ero z onega sveta“), Zajca (odlomek iz opere „Nikola Šubić Zrinski“), Rada Simonitića (Patrikan ples), V. S. Avsenika (Moj rodni kraj), Röhra (Ples pahljač), Lehrsa (Dobro potovanje) in Horda (koračnica iz filma „Most na reki Kwai“). Koncert so zaključili s koroško narodno „Njav čez izaro“ in slovenska narodno „Vse mine“.

Škofičani in Radišani so svoje goste iz Karlovca lepo sprejeli. Pred koncertom sta jih v obeh krajih pozdravila predstavnika

Pomagajmo našim dijakom!

S pričetkom novega šolskega leta se je število dijakov v Dijaškem domu Slovenskega šolskega društva v Celovcu, Tarviser Straže 16, povečalo. Večina dijakov je iz gospodarsko in socialno šibkih družin, ki ne morejo docela kriti vzdrževalnine v domu. Da bi po eni strani pomagali dijakom, po drugi pa omogočili upravi doma dobro oskrbo in prehrano dijakov, prosimo za

prostovoljne prispevke

za Dijaški dom Slovenskega šolskega društva v Celovcu

in sicer predvsem v obliki krompirja, sadja, zelenjave, prekajenega mesa in masti, uprava doma pa bo hvaležna tudi za prostovoljne denarne prispevke.

Prispevke lahko oddaste pri naših odbornicah ali pa naravnost v Dijaškem domu v Celovcu, Tarviser Straže 16, telefon 0-42-22 38-30.

Zveza slovenskih žena v Celovcu

Prosvetaši iz Hrušice v Bilčovsu

V nedeljo so Bilčovs obiskali odrska skupina, pevci, instrumentalni ansambel in skupina narodnih plesov Delavsko prosvetnega društva „Svoboda“ iz Hrušice pri Jesenicah. Že nestrpno pričakovane goste, ki so s tem vrnilo ponovni obisk bilčovskega

prosvetnega društva „Bilka“ v Hrušici, so Bilčovščani gostoljubno sprejeli in jim razkazali lepo okolico.

Popoldne je bila Miklavževa dvorana prizorišče lepega in prijetnega srečanja, ko so se prosvetaši iz Hrušice predstavili s svojim izbranim sporedom. V nabito polni dvorani je goste pozdravil predsednik društva Peter Šitar in se jim zahvalil za obisk ter lepo darilo, ki so ga prinesli bilčovskim prosvetašem, mlada Katica Krusič pa jim je v pozdrav izročila šopek koroških nageljnov. V sporedu gostov je najprej nastopil mešani pevski zbor. Sledile so lepo podane recitacije pesmi iz najtežjih dni slovenskega naroda, nakar je nastopila otroška plesna skupina v gorenjskih narodnih nošah in ob spremljavi instrumentalnega ansambla popeljala Bilčovščane v prelepi in folklorne polni gorenjski svet. Svoj spored so zaključili z enodejanko „Oblast“, pri čemer je odrska skupina pokazala, kako mojstrsko obvlada gledališko umetnost.

Že v začetku sporeda so bili gostje deležni odobravanja in priznanja, ki ga jim je do zadnjega napolnjena dvorana izkazovala z vihamim aplavzom. Občudovnja polno navdušenje se je nenehno stopnjevalo, ko je zbor zapel tudi nekaj pesmi v priredbi Pavla Kernjaka in ko je nastopila plesna skupina, doseglo pa je svoj višek ob izborni podani enodejanki, ki je nazorno slikala primer zapostavljanja in trpljenja ljudstva pod oblastjo sebičnih in koristolovskih krogov.

Prijateljski obisk iz Hrušice je bil lepo doživetje tako za Bilčovščane kot za goste iz Hrušice. V prijetni družbi so se srečali in utrdili skovano prijateljstvo in prispevali k njegovi razširitvi. Bilčovs je svojim gostom hvaležen in si želi kmalu spet veselega svidenja.

Uradne ure

zavoda za starostno zavarovanje delavcev

Zavod za starostno zavarovanje delavcev, deželni urad Graz, ima v oktobru uradne ure v naslednjih krajih:

- 14. 10. Št. Vid ob Glini, Friesacher Straže 1
- 15. 10. Spittal ob Dravi, Lutherstraße 4
- 21. 10. Beljak, Kaiser-Josef-Platz 1
- 22. 10. Wolfsberg, Weyerplatz

Povsod od 8. do 12. ure dopoldne.

PLEMENSKI SEJEM V LIENZU

V petek, 16. oktobra, bo v Lienzu plemenski sejem za biko, krave in telice pingavske pasme. Sejem se prične ob pol deseti uri dopoldne, na izbiro pa bo 120 bikov ter 60 krav in telic.

Naznanilo

V nedeljo, 25. oktobra 1964 ima Zveza koroških partizanov

Občni zbor

v prostorih koroške delavske zbornice v Celovcu.

domačih prosvetnih društev, v Škofičah Kori Pörtsch, na Radišah pa Janko Tolmajer. V Škofičah pa jih je pozdravil tudi predsednik Slovenske prosvetne zveze dr. Franci Zwitter. Čeprav loči Škofiče in Radiše od Karlovca razdalja več kot 200 km, se je to srečanje zelo hitro prelilo v prijetno vzdušje prijateljstva in razumevanja, h čemur je nedvomno najbolj pripomogel uspelo izvajanje spored koncerta. Čeprav so ta vrst prosvetnih prireditev in komadi, ki jih je orkester igral, pri nas le malo poznani, so naše ljudstvo zelo navdušili in jih je sprejelo z odprtim in hvaležnim srcem.

Po koncertu v Škofičah so Karlovčani ostali še dolgo v prijetni družbi z našimi ljudmi, ki so jih nato vzeli na svoje domove k prenočevanju. Po koncertu na Radišah so se gostje podali na Žamanje ob Zablatniškem jezeru, kjer so domačinom priredili prijeten večer in tam prespali, v ponedeljek pa so si pred odhodom še ogledali nekatere naše kraje in zanimivosti.

TO IN ONO

od Šmohora do Labota

BORLJE PRI ZILJI. — Minuli teden je prišlo v bližini Preseškega jezera do podobne prometne nezgode kot malo prej v Podgori pri Borovljah. Na nezavarovanem cestnem prehodu čez železniško progo se je vlak zaletel v kombi-avtomobil in ga hudo poškodoval. Srečo je imel šofer, ki je pri tej nezgodi odnesel zdravo lokožo.

BELJAK. — Cesta na Dobrač bo še letos do kraja asfaltirana in bo že novembra mogoče priti z motornimi vozili vrh Dobrača. Slavnostna otvoritev ceste bo prihodnje pomlad. Tudi prometni vozni na cesti ob severnem izhodu iz mesta je odpravljen.

SLOVENJI PLAJBERK. — Kmetje v 1100 m visoki vasi Strugarje so dobili tovarno pot. Ta pot, ki vodi od Križnika v Strugarje, je bila v nedeljo predana svojemu namenu. Država in dežela sta za gradnjo prispevali 70% potrebnih sredstev.

GLINJE. — S pričetkom novega šolskega leta je bila poleg šole v Rutah pri Bistrici v Rožu ukinjena tudi enorazredna šola v Glinjah. Otroci iz Glinj hodijo sedaj v ljudsko šolo v Borovlje.

CELOVEC. — Razgledni stolp na Križni gori bodo povišali in na njem zgradili kupolo za zvezdarno ali observatorij. — V deželni bolnišnici je po opravljenih izpitih dobilo 21 novih bolniških sester svoje diplome. Vse so vstopile v službo deželnih bolnišnic. — Koroška pevška zveza se pripravlja na proslavo 100-letnice svojega obstoja. Na tiskovni konferenci, ki je bila v ta namen, je znanemu nacionalističnemu prenapetemu in deželnemu sekretarju FPÖ J. J. J. ušla pripomba, ki prča o kulturni omejenosti. Ker ni imel druge pripombe, se je ob tej priložnosti pritožil, da celovski zbori pojejo tudi »jugoslovansko pesem Gotovca«. Drugi udeleženci konference so njegovo »ogorčenost« ohladili in ga osramotili, ko so mu povedali, da Gotovac ni pesem, marveč sloviti hrvaški glasbenik in komponist.

GALICIJA. — Glavna dela na cesti Galicija—Miklavčevo so zaključena. Cesta je zgubila precej nevarnih ovinkov in vzpetin ter je tudi znatno širša, kot je bila.

ZITARA VAS. — V torek je v Jerišah pogorelo gospodarsko poslopje kmeta in gostilničarja Janeza Kapusa, ki je s tem utrpel škodo 300.000 šilingov. Gasilo je 7 požarnih bramb, ki pa so bile zaradi pomanjkanja vode takorekoč brez moči.

BISTRICA NAD PLIBERKOM. — Občina je razpisala mesto občinskega tajnika in nadaljnega občinskega uslužbenca. Rok za oddajo prošnje za namestitev poteka 20. oktobra.

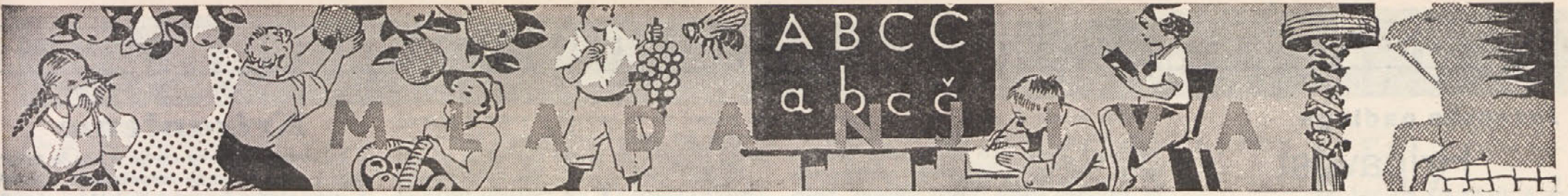
LABOT. — Danes dopoldne bo tukaj odprt in predan svojemu namenu novi most čez Dravo.

KOLENDAR

Petek, 9. oktober: Janez
Sobota, 10. oktober: Frančišek B.
Nedelja, 11. oktober: Mater M. D.
Ponedeljek, 12. oktober: Maksimilijan
Torek, 13. oktober: Edvard
Sreda, 14. oktober: Kalist
Četrtek, 15. oktober: Terezija

Z obiska Slovenske kmečke zveze pri Lojzetu Trunku, pd. Ovniču v Žužalčah v nedeljo, 27. septembra: Več kot sto udeležencev sledi delu z vozom samonakladalnikom in razkladalnikom.

Manko Golar:

Marko skrbi za očeta

Marko že od jutra žaga. Muca gleda ga, pomaga mu tako, da pridno prede, klopke tri naprede.

Vsi strmimo vanj brez diha, gledamo, kako sopiha. Kaj bi moglo le nastati — gleda sestra, oče, mati.

Malo mar mu je družina, ki se čudi, gleda sina. Bo li avto, bo kočija? V molke se sinek naš zavija.

Končno stvar je le končana, drugi dan šele zarana! Mojstrovina? Reč presneta! Zobotrebec za očeta!

Za smeh

»Verjemi mi, da tudi mene boli, ko te tepe,« je prepričeval oče Milana potem, ko ga je dobro naklestil.

»Res! Kje pa, na istem mestu?«

—○—

»Kdaj je bila druga križarska vojna?« vpraša učitelj.

»Po prvi!« odgovori Miha.

»No in prva?«

»Pred drugo!« se izmaže Miha.

Naša „velika“ in „visoka“

Katka stoji na stolu in vpije: »Velika sem, visoka sem.«

Pismonoša, ki pride k nam, ne vidi dobro in reče: »Ti si majhen srček!«

Katka je jezna: »Ne, visok srček sem!«

Pismonoša zmaje z glavo in verjame, da vidi slabo...

Pride dimnikar, ki tudi ne vidi dobro, zmoli se in reče: »Ti si drobna punčka!«

»Ne, velika punčka sem,« se jezi Katka. Dimnikar zares podvomni, da je z njegovi očmi vse v redu!

Pride dedek — v torbi ima pomarančo in bonbone.

»To nesem neki čisto majhni punčki — da, da, čisto majhni, čisto drobni... samo najti jo moram!«

Katka nekaj časa premišlja.

»Dedek, danes ne bom velika, ne bom visoka — bom majhen srček in drobna punčka.«

»Saj res, saj res, potem si pa prava,« reče dedek.

Potovanje Rožnatega Pujska

Mali Rožnati Pujsk se je izgubil. Ni in ni mogel najti poti nazaj na domače dvorišče. Hodil je in hodil in srečal konja.

»Oprosti, Konj,« je rekel Pujsk, »ali bi mi znal pokazati pot v moje dvorišče?«

»Seveda,« je odvrnil konj. »Kar v to smer jo uberi — kakih trideset krepih korakov bo.«

»Najlepša hvala!« je zacvilil pujsk in odšel po tisti poti.

Mahal jo je z najkrepkejšimi koraki, kar jih je zmogel, toda, seveda, kako naj se njegovi koraki merijo s koraki velikega, dolgonosega konja! Mali Rožnati Pujsk je bil še zmerom zgubljen.

Na listu se sedel črček, pa mu je pristopil. »Oprosti, Črček,« je rekel, »bi mi vedel povedati, kje je moje dvorišče?«

»Gotovo,« je rekel črček, »kar naravnost! Sprva dvesto korakov, do ograje in čez njo, pa še sto korakov onod!«

»Hvala,« je zastokal mali Rožnati Pujsk. Podal se je na pot. Tekel je do ograje in pri ograji začel šteti zadnjih sto korakov. Toda pujskovi koraki so mnogo daljši, kot pa najdaljši črčkov skok.

In ko je mali Rožnati Pujsk naštel do sto, je šel daleč naprej od svojega dvorišča, ne da bi ga sploh videl. Še vedno je bil zgubljen.

Stal je ob robu ceste in ugibal, kam naj pojde. Pa je opazil ježa, ki je spal pod grmom. Stopil je do njega in ga dregnil z rilčkom.

»Oprosti, Jež, ali veš, kje je moje dvorišče?« ga je vprašal.

»Vem,« je zazehal jež. »Na drugi cesti je. Zvij se v kepo in se popelji po tistem hribu; ko se zaletiš v kamnito ograjo, pojdi ob njej, dokler ne prideš do vrat. Stopi skozi vrata in tam si!«

Neumni mali pujsk se je zvil v kepo in se začel valiti po hribu. Toda jež ima počez in počez ostre bodice, ki ga varujejo pred rask-

vimi tli. Mali Rožnati Pujsk pa nima nobenih bodic — samo nežno kožo.

Pobočje je bilo raskavo strnišče, polno kamenja, in ko je trčil v ograjo, ga je bilo žalostno pogledati. Kožo je imel čisto spraskano in potolčeno in bil je tako vrtoglav, da še vstati ni mogel.

Nenadoma je ob njem iz zemlje zrasla čudna grba in krt je pomiril svoj smrček v svet. »Oh, prosim te, Krt, povej mi, kako naj pridem nazaj v svoje dvorišče!«

»Rad,« je odgovoril krt, »čeprav tam ne kopljem preveč pogosto. Preveč blata imate. Ampak, kar po mojem rovu pojdi, dokler ne prideš do prve velike korenine, od tam pa naravnost v levo. Kar za mano!«

In krt je izginil v svoj rovi.

Pujsk je vtaknil rilec v luknjo; pa še do konca ga ni spravil vanjo. Ni bil tako majhen, kot je krt.

Kmalu je zaslišal zaskrbljeno kruljenje in krevasanje težkih korakov Matere Svinje.

»O mama,« je zašepetal mali Rožnati Pujsk. »Zgubil sem se. Vprašal sem konja, kako naj pridem domov, pa mi je rekel, da je trideset korakov. Vprašal sem Črčka in ta mi je rekel, da jih je tristo. Vprašal sem Ježa, ki mi je naročil, naj se zvalim po hribu. In potem sem vprašal Krta, ta pa je hotel, da se zakopljem v zemljo. In pri vseh njihovih napotkih sem bil še vedno zgubljen.«

»Ha!« je zakrutila Mati Svinja. »Lahko bi se bil bolje obnesel. Življenje konja, črčka, krta ali ježa ni življenje prašička. Še dobro, da za pot nisi vprašal sovo, če ne bi čakal, da vzide mesec. Prihodnjič, ko se zgubiš, vprašaj prašička. Še bolje pa: drži se doma.«

In s tem nasvetom je Mati Svinja odkorakala in mali Rožnati Pujsk je tesno ob njej capljal proti domačemu dvorišču.

K. B. Jackson

Nekoč je bilo...

Nekoč je živel v deveti deželi moder vladar. Imel je ljubko, majhno hčerko, ki je dobila vse, kar si je zaželela. Bila pa je zelo muhasta. Včasih je ušla z dvora in hodila po hišah podložnikov, ki so jo imeli zelo radi.

Nekega dne je kraljična prišla v revno kočico in tam ugledala starko, ki je čepe-la ob ognjišču. Okrog nje pa je bilo polno najrazličnejših stvari. Kraljični je bil najbolj všeč živopisan dežnik. Ko je starka opazila, da deklica kar ne more odtrgati oči od njega, se je nasmehnila in ji dežnik podarila. Kraljična je z veseljem sprejela darilo in

odhitela na travnik. Še zahvaliti se je pozabila. Tam je dežnik odprla, čeprav je sijalo toplo sonce in se sprehajala po travniku. Domišljala si je, da je velika gospa, ki hodi po dvoru in se ji vsi klanjajo. Nenadoma je zaslišala glasove okrog sebe, in ko se je ozrla, je videla, da se je travnik zares spremenil v grad, ki ga je imela v mislih. Čudežni dežnik jo je prenesel v deželo sanj.

Ker je hčerka izginila, jo je kralj začel iskati. Obljubil je pol kraljestva tistemu, ki bi jo našel.

Daleč v osmi deželi je živel reven pastir

predali, je bil delec metafizične dovršenosti in dokončnosti.

Za njima je zaplesala še osemletna slikarjeva hči: s povsem enako gracilnostjo in dognanostjo kot mati. Potem ko smo se ji zahvalili za ples in dobro voljo, nas je gospa med drugim vprašala:

»Vam je ples ugajal?«

»Zelo, gospa.«

»Zares?«

»Prav zares, gospa.«

»Se vam naši plesi ne zdijo nekoliko tuji?«

Dejal sem:

»Tega nisem občutil. Gotovo pa je, da so med vašimi in našimi plesi razlike.«

Bi mi lahko povedali, kakšne so te razlike?«

»Tega res ne vem. Na ples se nasploh ne spoznam dosti.«

»Vendar imate radi ples?«

»Da, zelo rad ga gledam.«

»Vam lahko povem, kaj jaz mislim o razliki med vašimi in našimi plesi?«

»Rad bi slišal vaše mnenje, gospa.«

»Plesi na zahodu izražajo moč, vtem ko naši izražajo lepoto.«

*

Templji so na Baliu najbolj pomembne zgradbe. Povsod jih je dosti: v vaseh in mestih, na poljih in parobkih gozdov, na samotnih vzpetinah, na obali, med spletenimi koreninami svetih »banjan« dreves, v votlinah — skratka, povsod. Od preprostih oltarčkov v vsaki hiši, v katerih bivajo duhovi zaščitniki, in kapelic, pa do velikih in razkošnih oltarjev, so nepogrešljivi sestavni deli krajine in hkrati najboljše ilustracija verskega razpoloženja otočanov. V nasprotju z večino sve-

O petelinu in psu

Živela sta revna stari in starka. Imela sta le petelina in psa. Pes je rekel petelinu: »Pojdiva v gozd! Gospodarja nama nimata dati kaj jesti, kaj jima bova še midva v napoto.« Tako sta odšla in oči so jima kazale pot.

Hodila sta ves dan. Ko se je znočilo, je bilo treba najti prenočišče. Poiskala sta veliko, votlo drevo. Petelin je sfrfotal na visoko vejo, pes pa je zlezal v duplo. Vso noč sta spala, zjutraj pa je petelin zakikirikal: »Kikirikal!«

Slišala ga je lisica. Zahotelo se ji je petelinovega mesa. Prišla je pod drevo in začela hvaliti petelina: »Tako lepega pičča še nisem videla, kar živim! Pridi k meni, lepi petelinček. Bova šla k meni na gostijo.«

»Sam ne morem iti, imam tovariša s seboj,« je rekel petelinček.

»Kje pa je tvoj tovariš?« je vprašala lisica, ki je menila, da je na drevesu še en petelinček. »Tudi njega vabim na gostijo.«

»Doli v duplu prenočuje,« ji je odgovoril petelin. Lisica je skočila v duplo, tam pa jo je pes zgrabil za smrček in jo raztrgal.

Okameneli smehljaj

JOŽE CIUHA

K njemu je pristopil duhovnik, ga nekajkrat plosnil po licu in ga polil z vodo. V nenadnem drgetu so popustili vozli v mišicah. Še preden se mu je povrnila zavest, so ga kot brezvoljno, mrtvo gmoto odnesli za obzidje.

Damov grede smo obiskali jamski tempelj, kjer nas je posamič vodilo k bogovom dekile z baklo v roki. Tesen rov, po katerem sem šel za njo, se je na koncu razdelil v dva odcepa. V enem je bil slonjeglavi Ganeša, v drugem pa so bili s stiliziranimi spolovili, kot simboli večnega življenja predstavljeni Šiva, Višnu in Brama. Pred jamo je bila v skalo vklesana ogromna glava pošasti. Njeno razprto žrelo je bil v notrnjost speljan rov.

*

Iz Ubuda smo nadaljevali pot po zaraščeni soteski navzgor. Prečkali smo rečico, v kateri so čofotala gola telesa otrok, nato pa zavili s ceste v strm breg. Šli smo v goste k Blancu — filipinskemu slikarju, ki se je za stalno naselil na otoku.

Nismo ga našli doma. Na vzpetini nad sotesko smo v udobnem bungalovu z lepim in širokim razgledom našli na njegovo ženo in hčer. Žena je domačinka. Lepa

je in nekoč so jo šteli med najboljše balijske plesalke.

Norberto se je bil z njo domenil, da bo odplesala nekaj plesov, ki jih je posnel s filmsko kamero. S slikarjem in njo se je bil spoznal že med svojimi prejšnjimi obiski na Baliu.

Medtem ko se je žena oblačila, šminkala in lišpala in so se zbirali godbeniki gamelana, sem si na terasi ogledoval slikarjeva dela.

Ko sta se pojavili gospa in njena petnajstletna učenka, so na ceveh zapela tolkala. Plesalki sta bili oblečeni v rumene životke in temno modre saronge z vilkanimi rumenimi in vijoličastimi cvetovi. Okoli pasu sta bili poviti z dolgima rdečima trakovima, okoli vratu in čež gola ramena pa so jima viseli pozlačeni okraski. Ti so bili poleg svežih rdečih cvetov zatakneni tudi v lase. Gospa je imela v laseh masivne, zamaškom podobne uhane iz zlata.

Zaplesali sta. Ob mehki gibov sem občudoval neverjetno obvladanje teles. Predvsem delovanje prstov: vsak zase je bil avtonomna enota. V njih gibanju je bila izredna prefinjenost, za vsem pa leta urjenja in marljive prizadevnosti. Ples obeh plesalk je bil sinhroniziran do najmanjše podrobnosti: usklajeni so bili najrahljejši trepeti ramen in rok in celo igra zenic v očeh, ki jim balijske plesalke posvečajo prav tolikšno pozornost, kot obvladovanju vseh ostalih plesnih prvin.

Na obrazih ni bilo nobenega izraza, ki bi bil lahko razodeval trenutno razpoloženje. Ob najtežjih in najzahtevnejših kretnjah ni bilo na njih sledov kakršnegakoli napora. Vendar ga tudi nista poskušali prikriti z zlaganim nasmehom, kot ga pri nas najdeš pri plesalkah v nočnih zabaviščih ali na revijah. Ples je bil samo ples: vodili so ga zvoki. V popolnosti, s katero sta se mu

Jesenska nadloga Hripavost

Komur po prečuti noči v veseli družbi naslednji dan odpoveduje glas, natanko pozna vzroke svoje hripavosti. Preveč vina in še več cigaret vpliva na grlo, s tem pa seveda tudi na glas. Te oblike hripavosti ni treba zdraviti, ker preide, če smo le nekoliko vzdržni.

Kakor vemo, pa ima hripavost lahko tudi druge vzroke. Če na primer glas ne uporabljamo prav. To se dogaja po navadi ljudem, ki imajo slabo ali napačno govorno tehniko. Toda tudi najboljša tehnika zmerom ne obvaruje popolnoma pred hripavostjo. Saj celo izšolanim pevcem otečejo glasilke, toda le tedaj, če glas preveč naprezajo.

Podobni pojavi, ki prav tako povzročajo hripavost, so tako imenovani polipi na glasilkah, ki prav tako nastanejo tedaj, ko glas preveč napenjamo. To so majhne vzbokline v velikosti riževega zrna, ki jih specialist lahko brez bolečin odstrani. Podobni pojavi so vozličaste tvorbe zaradi krčanja, ki nastanejo predvsem pri otrokih med 4. in 6. letom. Otroci dobijo raskav, globok glas in je prav, da jih poljemo k zdravniku, ker bi se sicer lahko razvile kronične motnje.

Glas lahko postane hripav tudi zaradi duševnih vplivov, ki povzročajo krč glasilk. Zato postane glas raskav in zamolkel. Če je morda duševni vzrok, bo tudi glas normalen in zdravljenje ni potrebno.

Najbolj pogosta pa je hripavost zaradi katarja v grlu, ki ga je povzročil prehlad. Tako hripavost lahko izzove hladen večer ali nenadna sprememba vremena, posebno jeseni. Glasilke se vnamejo in nekoliko otečejo. Glas postane raskav, treba se je paziti in govoriti kolikor mogoče tiho. Toda tudi če ne govorimo, nas v grlu praska in sili na kašelj. To se nam lahko zgodi tudi, kadar razgreti popijemo premrzlo tekočino. Vendar pa vsi ti spremeni pojavi prehlada, nahoda ali katarja izginejo s prehladom samim.

Seveda moramo glasu prizanašati, čeprav to ni zmerom lahko. Okoli vratu bomo nosili topel šal, še bolje pa bo, če si ovijemo okoli vratu vlažnotopel obkladek. Če je hripavost zelo huda, lahko inhaliramo snovi, ki vsebujejo mentol. To ublaži in odstrani vnetje in oteklino, ker pa nas po navadi draži tudi na kašelj, bomo jemali običajna sredstva proti kašlju.

Pri gripi se včasih čez noč pojavi dolgotrajna hripavost, ki je lahko tako huda, da bolnik sploh ne more več govoriti. Tu seveda ne gre brez zdravnika.

Bolj težavno je odkriti vzrok katarja v grlu, torej nenehne hripavosti. Če imamo bronhitis in zmerom kašljamo, seveda ni težko odkriti, kje je vzrok za hripavost. Včasih pa so vzroki veliko bolj skrivni. Povzročijo jo lahko gnili zob, gnojni mandeljni in celo paradenitoza.

Toda potolažimo se s tem, da je hripavost v večini primerov nedolžna in da jo lahko z disciplino in pametnim zdravljenjem hitro ozdravimo.

Poleg hranljivih snovi, vode in zraka oziroma kisika, potrebuje vsako živo bitje še vrsto drugih anorganskih in organskih kemičnih spojin. Sem sodijo na primer nekatere soli, ki vsebujejo železo, baker, mangan, kalcij, kalij, in še vrsto drugih elementov. Te snovi potrebuje organizem v zelo majhnih množinah, vendar pa so za normalen potek življenjskih procesov v organih, tkivih in celicah nujno potrebne. Med organskimi snovmi, ki brez njih organizem ne more shajati, pa omenimo predvsem vitamine.

Nepogrešljivi katalizatorji življenjskih procesov

Za vitamine je nedvomno slišal že sleherni bralec, saj se je v zadnjih desetletjih razvila o tem cela znanost. Vsakdo menda tu ve, da povzroča pomanjkanje vitaminov nekatere hu-

Vitamini snovi za življenje

de bolzni, ki pa jih v nemalo primerih lahko brž pozdravimo, ako damo bolniku dovolj ustreznih vitaminov. Toda včasih ni bilo tako. Preden so vitamine odkrili, je minilo dolgo časa, čeprav so že prej znali zdraviti nekatere avitaminoze, kot imenujemo obolenja zaradi pomanjkanja vitaminov.

Ko so zdravniki na primer raziskovali bolezen, ki jo na Japonskem imenujejo kakke, pri nas pa jo bolj poznamo pod imenom beriberi, so ugotovili, da se pojavlja povsod, kjer se ljudje hranijo večidel s poliranim rižem. Bolezen je huda, saj povzroča razkroj perifernega živčevja, posledica pa je atrofija mišic in kosti ter oslabelost srca, ki v večini primerov lahko pripelje do smrti. Sprva so menili, da je beriberi nalezljiva bolezen, holandski raziskovalec Eykman pa je razlagal, da vsebuje riž neko strupeno snov, ki enostavno zastrupi organizem. Dejstvo, da povzroča beriberi samo poliran riž, je mož razložiti tako, češ da vsebujejo riževe luski, ki jih s poliranjem odstranimo, določene protistrupe in le-ti preprečijo zastrupitev živčnega sistema, če se hranimo z nepoliranim rižem.

Nekateri zdravniki pa se s tem nikakor ne strinjajo. Namesto teorije o strupu in protistrupu so zatrjevali, da je v riževih luskih — pa tudi v nekaterih drugih hranilih, denimo v mleku, kvasu in grahu — neka posebna snov, ki jo živčevje nujno potrebuje. Če te snovi v hrani primanjkuje, začno živci odmirati in posledica je bolezen beriberi. Mimo

te bolezni pa so spravili v zvezo s pomanjkanjem določenih kemičnih snovi še nekatera druga obolenja, na primer skorbut in pelargio.

Kazimir Funk je 1911. leta začel kemično raziskovati snovi, ki jih vsebujejo riževe luski in ki preprečujejo nastanek bolezni beriberi. Te snovi je imenoval vitamine in res mu je uspelo, da je izoliral aneurin, to je anti-beriberi snov, ki jo danes poznamo pod imenom vitamin B. V naslednjih letih so znanstveniki odkrili še vrsto vitaminskih spojin in hkrati ugotovili, da so vse nujno potrebne za normalno delovanje organizma, pa čeprav nastopajo v njem v zelo majhnih količinah in nikakor ne predstavljajo energetskega vira ali gradbenega materiala, iz katerega bi, denimo, celice sintetizirale protoplazmo. Zato jih popolnoma upravičeno lahko imenujemo biološki katalizatorji in so torej snovi, ki odločilno sodelujejo v vseh življenjskih procesih živega organizma.

Najprej omenimo, da nastajajo vitamini samo v rastlinah in da jih torej dobimo že pripravljene s hrano, tako kot so ostale organske spojine, ki jih naše telo nujno potrebuje. Ker pa se je kmalu izkazalo, da je vitaminov precej, so jih znanstveniki enostavno imenovali z nekaterimi črkami abecede.

Abeceda, ki si jo velja zapomniti

Vitamine skupine A nahajamo predvsem v jetrih, nastanejo pa iz karotina, to je iz rumenega rastlinskega barvila, ki ga je veliko predvsem v korenju. Posledica pomanjkanja vitamina A je nočna slepota in kseroftalmija, ki lahko pripelje tudi do oслепitve.

B vitamini smo že omenili in vemo, da povzročajo njihovo pomanjkanje bolezni beriberi. Vendar pa beriberi ni edina posledica B avitaminoze. Sem sodita še polineuritis s paralizo, pa počasnejše bitje srca, nepravilen razkroj ogljikovih hidratov v telesu ter različne kožne bolezni in nastanek očesne mreže.

Ako primanjkuje organizmu C vitamina, je posledica skorbut, bolezen, ki so jo poznali mornarji že v davno minulih časih. Ko so tedne in tedne pluli po morju in se pri tem hranili samo s suho hrano, so jim začele krvaveti dlesni in izpadati zobje. Brž ko so spet prišli do sveže zelenjave in sadja, ki ima veliko C vitamina, pa je bolezen izginila.

Četrti je D vitamin, bolezen, ki je posledica pomanjkanja tega vitamina, pa je rahitis. Zanimiv je tudi E vitamin, ki deluje na razvoj nekaterih tkiv, in K vitamin, čigar pomanjkanje povzroča zmanjšanje količine krvnega protombina, posledica pa je lahko izkrvavitve, saj se kri, če v njej ni protombina, ne strdi in ne zapre rane.

POSKUSITE!

Gotovo je že vsaki gospodinjli jasno, da je zelje zelo kalorična hrana in da vsebuje dosti žvepla in kalcija ter da ga je mogoče pripraviti na več načinov. Če se bojite, da je zelje težko prebavljivo, med kuhanjem dvakrat zamenjajte vodo (kot če kuhate fižol).

Grško zelje

Očiščene drobne glavice zelja poparimo z vročo vodo. V vroči slani vodi naj ostanejo 15 minut. Ko se zelje ohladi, ga previdno izdobljamo. Izdobljeno sredino sesekljam, pomočamo z rižem in na olju zarumenelo seseklano čebulo ter dodamo nekaj peteršilja. Temu dodamo še žlico sira, paradižnik (lahko je mezza), eno jajce, sesekljano zeleno, rdečo papriko in malce kumine. Izdobljene glavice napolnimo z gornjim nadevom, pokrijemo z nekaj listi zelja, popečemo od vseh strani na olju, zalijemo nato z vodo in počasi kuhamo. Preden serviramo, vmešamo v jed še nekaj žlic kislega mleka.

Krizanteme

So zadnje jesensko cvetje v letu in prinašajo v sobo jesensko razpoloženje. Čeprav so tako hladne in resne, jih lahko z dodatnim listjem in vejicami poživimo. Vse vrste krizantem so zelo trpežne in jih imamo lahko v vazah tudi tri tedne. Vedeti pa moramo, da bodo krizanteme dlje lepe v hladnem prostoru, zato ne bomo vaze postavile v bližino peči. Če imamo vazo s krizantemami v sobi, kjer kurimo, jo bomo čez noč postavili na balkon ali okno, da se bodo krizanteme osvežile.

Krizanteme potrebujejo veliko vode, zato jih bomo počevno rezale, da bodo posrskale več vode. Od tistega dela peclja, ki je v vodi, odstranimo liste. Voda se s tem ne bo hitro umazala in cvetovi bodo dlje sveži. Vsake dva do tri dni bomo vodo izmenjale in vsakih osem dni bomo prizrezale peclje. Pri izmenjavi vode ne smemo cvetov močiti z vodo, ker lahko dobijo grde rjave madeže in cvet bo videti ovel in grd.

Vseh vitaminov seveda nismo omenili, bralcu pa je menda že jasno, da sodijo med vitamini najrazličnejše snovi, ki delujejo dokaj različno in so v vsakem primeru organizmu nujno potrebne.

Zakladi, ki jih moramo izkoristiti

V primeru avitaminoze vam zdravnik predpiše vitamine v tabletah, saj vsaj glavne vitamine danes že izdelujejo sintetično. Vendar je to skrajna možnost. Glavni vir vitaminov mora biti vsakodnevna hrana, saj bomo le tako zagotovili našemu organizmu vse potrebne sestavine. Oglejmo si zato, kje predvsem nahajamo posamezne vitamine:

Bel pšenični kruh ima vitamine A in B. Mleko ima veliko A, pa tudi B, C in D vitamina. Nadalje imajo veliko A vitaminov še jaja, pa maslo paradižnik, korenje, breskve, buče in špinata. Na B vitaminu so bogata jetra, ledvice, možgani, grah, zelje ter zopet špinata. Zelje ima tudi veliko C vitamina, kar velja še za paradižnik, solato, krompir, grah, repo, banane, jabolka in limone. D vitamin pa nahajamo v mleku, jajcih, maslu, grahu, jetrih ledvicah in možganih.

Pravilno izbrana hrana torej ni samo tista, ki ustreza po kalorični vrednosti. Pri tem moramo upoštevati tudi vitamine in šele tako bomo res dobili s hrano prav vse tiste snovi, ki jih potrebujemo za življenje.

Drobni nasveti

■ Mast, ki je ostala od praženja, pečenja ali drugih jedi, bo zopet sveža in čista, če jo prekuhamo v vodi, ki smo ji dodali dva olupljena krompirja. Ko se ohladi, posnamemo mast.

■ Jedilni pribor ali posodo, ki smo jih rabili pri pripravljanju rib, izpiramo s kisom ali ikavnim odcedkom. Neprijeten duh bo zginit.

■ Duh po naftalinu najhitreje odstranimo iz oblek, če jih razobesimo v toplo sobo, ker toplota naftalin zmehča.

Zanimivo je, da v velikih templjih s tremi dvorišči prvo pogosto služi kot arena za petelinje boje. V drugem je nadkrito zbirališče za starejše člane vaške skupnosti. V njem so tudi „kulku“ — cilindrično oblikovan in iz enega kosa lesa izdobljen boben, ki ga po sredini razdvaja razpoka — in razne lope za ubijanje žrtvenih živali.

Tretje dvorišče je najsvetejše in predstavlja tempeljsko jedro. Tu naletimo najprej na kapelico v kateri je skupni sedež bogov. Njeh ob strani je kapelica, posvečena lokalnemu božanstvu in prednikom — ustanoviteljem vaške skupnosti. Manjše lope okoli teh služijo pomočnikom bogov, ki skrbijo za darove in za to, da so ti pripravljene v skladu z ritualom. Vzporedno s hrbilno stranjo obzidja se dvigajo najvišje kapelice z mnogimi strehami, ki so posvečene najmočnejšim božanstvom.

Od vseh stavbnih členov so arhitektonsko najbolj zanimivi portali, ki povezujejo dvorišča. Krasio jih bogato obdelani reliefi in plastike posameznih bogov in demonov. Vmes se spletajo girlande bohotnega rastišnja. Ornamentika, ki je bila v začetku prav gotovo podrejena gradbinskemu členu, se je čez čas bujno razrasla po vsej njevovi površini. Tako pogosto povsem zadržni monumentalno zasnovano risbo svetiščnega vhoda.

Ko sem v vrvežu obstal pred kamnitimi viticami in plastikami tempeljskega portala, me je znova prevzela čarobnost silhuet, s katerimi se je svetišče ob palmah zarisalo na podlago zvezdnega neba.

Golglava in ohlačena, kakršna sva bila, nisva smela v svetišče. Čeprav sva bila brez tolmača Norberta, sva se nekako le znašla. Ljudje so nama dopovedovali, da lahko greva v svetišče samo v sorongu in z ruto na glavi. Obleči sva se lorej morala tako, kot so bili oblečeni domačini.

Hitro sva odkrila stojnico, kjer so imeli vse, kar sva

potrebovala. Tokrat sva si posmeh prihranila. Brž ko sva se prelevila v Balijsca, sva se zdrenjala v tempelj.

V templju je bilo še več ljudi kot pred njim. Bilo je kot v termintjaku: vsakega posameznika je v vrvežu vodila določena misel ali namen. Noč je spreminila ljudi v sence. Besede so se zlike iz zvoki gamelana. V ozračju je ležala napetost obrednih skrivnosti, ki je povezovala ljudi z bogovi v praznih kapelicah. Svečeniki so opravljali svoje mistične obrede in dajali takt celotnemu gibanju.

Oči so dojele dosti manj kot instinkti. Igra premikajočih se temin ni razodela nič otipljivega. Neenakomerno razporejeni otočki svetlobe v temačnem morju sajaste noči so romali za sencami. Lučke, ki so valovale okoli mene, so mi s temo izmikale verske tajnosti. Znova, čeprav v novi inačici, sem občutil Azijo, ki mi ostaja daljna.

Nihče se ni zmenil za Ivana in zame, čeprav sva bila edina belca v svetišču. Iz enega dvorišča sva šla v drugo.

Med kapelicami in lopami so plesale ženske. Bile so plesalke preteklosti, zakaj njihova slava je že zdavnaj zbledela. Odkar so dobile prvo menstruacijo in tako postale nečiste, ne plešejo več pred ljudmi. In od takrat je minilo mnogo let. Morda jih niso niti šteli. Čemu neki, ko pa je človeku dano toliko življenj! In kdo ve, koliko so že preplesale v prejšnjih življenjih in koliko še bodo v naslednjih? Nekeč so plesale pred ljudmi, zdaj pa plešejo samo še za bogove.

Vsaka med njimi je plesala svoj ples. V rokah so zibale skodele s prižganim kadilom ali pa pladnje z darovi. Od drugih ljudi jih je ločila poglobljenost verske zanesenosti. Ples jih je dvignil nad prostor in čas. Med plesom je vsaka zase prepevala komaj slišno pesem ali molitev. Tihi brezstrastni glasovi so se izgubljali v nostalgični pesmi tolkal in nočnih žumih pomešanih z melodičnim žujljanjem tisočerihih insektov. (Nadaljevanje sledi)

tišč, cerkva in pagod v svetu, ki vzbujajo vtis teže, monumentalnosti in mrakotnosti, so balijski templji veseli in lahkotni. Na njihov stil so neprimerno močneje vplivali gradbinski elementi predindijske dobe, kot pa v javanskem primeru. Seveda je v balijskih templjih precej indijsko-javanske dediščine, vendar se ta ni mogla povsem podrediti samorastnih prvih ostoške arhitekture.

Tempelj je grajen na terasah, ki zaobjemajo posamezna tempeljska dvorišča. Veliki templji imajo po tri dvorišča. Kot svetišče, tako so tudi dvorišča obzidana in ločena med sabo. Za povezavo med njima služijo lepo obdelani, zidani portali.

Na dvoriščih so razporejene posamezne lope in kapelice. Njih strehe so razčlenjene v istem smislu kot so razčlenjeni bale — stolpi, na katerih prenašajo ostanke mrtvih pred upepelitvijo. Nekatere imajo samo eno streho, nekatere več. Tudi tu se v skrajnem primeru vzpenjo v strmeh, pojemajočem ritmu do enajstih.

Kapelice so prazne: templji na Baliiju ne poznajo idolov. Kolikor se kje kakšen najde, gre za preostanek iz predindijske dobe. Bogovi domujejo na gorah ali podobnih odmaknjenih mestih ter pridejo v templje le v času obredov. Vendar tudi tedaj ostajajo nevidni in otipljivi.

Razporeditev lop in kapelic na dvorišču priča, da templji kot celota niso prav nič navezani na kakršenkoli stil ali sistem, bodisi v oblikovnem smislu ali pa v rabi materialov.

Vsaka kapelica služi določenemu namenu. Njena idejna namembnost je točno odrejena in nespremenljiva. Ista funkcionalnost odreja tudi posamezne tipe templjev. Najbolj pogosto so „pura desa“, ki služijo slavnostim in festivalom vaških skupnosti. Ob teh so še templji mrtvih, templji riževih polj, gora, rek, morja itd.

za oddih in razvedrilo

PERCY TOWELL

Brabrost

Jimmy je ljubil Junnifer.
 »Če me ljubiš in me bočeš za ženo,« je rekla Junnifer, »govori z očetom.«
 »Dobro. Odvedi me k njemu!«
 Junnifer je odvedla Jimmyja k očetu.
 »Ste vi Jimmy Nolens?« je vprašal O'Driscoll.

»Sem.«
 »Radi bi se poročili z Junnifer?«
 »Točno.«
 »O'Driscoll je premeril Jimmyja:
 »Za zakon je potrebna hrabrost.«
 »Imam jo.«
 »O. k.,« je rekel O'Driscoll, pojdiva.«
 »Kam?«
 »Ven iz mesta.«
 »Kaj bova tam?«
 »O'Driscoll se je nasmejalo:
 »Dokazali boste svojo hrabrost. Kdor se boče oženiti z Junnifer, mora držati z menoj korak.«

»Do predmestja?«
 O'Driscoll se je nasmejalo:
 »Boksala se bova. Jaz sem bil koskarski šampion v Arkansas Cityju.«
 Jimmy je šele tedaj opazil, kako velik, širok in močan je oče O'Driscoll.
 »Sprejmi, dragi,« ga je nagovarjala Junnifer.

»Da,« je vzdihnil Jimmy.
 Spotoma je O'Driscoll pripovedoval o svojih uspehih. Kako je tolkel Beryyya Jacka k. o., pripovedoval je o svoji bliskoviti zmagi nad Mariusom. Po dveh sekundah je Dreweller videl vse zvezde.

Jimmy se je ves tresel, ko sta prišla na travnik.

O'Driscoll je to z zadovoljstvom opazil. Stisnil je roko v pest.

»Poslušaj, Jimmy,« je rekel O'Driscoll in se postavil v pozicijskega šampiona, »ni dvoma, da te bom zdrobil v kašo, toda dajem ti izredno priliko. Daj mi sto dolarjev. Za sto dolarjev boš dobil Junnifer, jaz pa ti bom prizanesel.«

Tedaj se je Jimmy odločil. Zadel je brado O'Driscolla. Ta je padel kot vreča.

Ko se je O'Driscoll zavedel od strahu in udarca, ki ni bil ravno nežen, je ponudil Jimmyju roko:

»Ti si prvi, ki mi ni hotel dati sto dolarjev. Ti si hraber. Dobil boš Junnifer.«

»Ali res nisi vedel,« ga je vprašala Junnifer, »ko so zvečer sedeli na terasi, da ni bil oče nikoli boksarski šampion? O boksu sploh nima pojma.«

»Kako naj bi to vedel?«

Junniferine oči so se razširile od začudenja:

»Kaj se nisi bal, da te bo potolkel?«

»Bal sem se, toda nisem imel sto dolarjev.«

Domislice

Kjer ni upanja, tudi ne more biti hotenja. (Johnson)

Kdor zna čakati, se mu vse izpolni. (Longfellow)

Neznanje je zmeraj pripravljeno občudovati. (Boileau)

Deset učenjakov laže skrrije svoje znanje kot en nevednež svoje neznanje. (Fliegende Blätter)

Neznanje je mati zlobe, zavisti, gneva in vseh drugih slabosti in napak, podlih in grdih. (Galilei)

»Kakšna škoda!« je vzdihnil oni. »Bal sem se že, ko sem vas videl tako zgodaj odhajati.«
 »Torej ste čakali name?« je vprašal Antonio.

Bradač je prikimal. »Da, sedel sem gori v kavarni pri oknu.«

»Zakaj? Kdo pa sploh ste?«

»Ali se vam nič ne zdi?«

Sedaj je Antonio vedel vse: »Vi ste Libussin mož,« je rekel.

»Da,« je zakričal bradač. »Jaz sem oče tistih strašnih otrok! Pred njimi sem se zatekel v hotel in ostaja mi le še upanje, da bo nekomu drugemu uspelo, ukrotiti jih. Na vas, dragi gospod, sem mnogo stavil!«

»Žal mi je,« je odvrnil Antonio in se obrnil, da bi šel. »Morda se posreči komu drugemu!«

Bilo je lepo praznovanje in bilo je mnogo lepih žena. Antonio pa je gledal le eno in bolj je bila podobna škrtatu kot škrtatovki. Njena ljubkost je bila deška. Družica, si je mislil, kakšna ljubka družica — le kako bi te ujel? V tem pa ga je pogledala, kot da bi uganila njegove misli. In lovec je bil ujet.

Pri mizi se je Antonio zapletel v pogovor s sosedom. In kot je to običajno, se nista zgrešila niti potem, ko so stali že vsepovsod in pili kavo, čeprav sta se rada pomešala med druge. Mož je nemimno mešal kavo. Bil je boječ, vendar vljuden. Imel je črno, kratko prištrieno brado. Antonio se je že bal, da bo pogovor popolnoma zamrl, ko ga je bradač vprašal: »Naj vas predstavim? Gospo poznam.«

»Katero gospo?« je zaječel Antonio. Že spet je nekdo uganil njegove misli!

Bradač se je zasmejal: »Gospo, za katero se venomer ozirate — čisto na skrivaj — ti stega škrtata. Drži? Že v redu. Pojdite! Odvlekel je Antonia in preden se je ta zavedel, mu je ljubka dama že prožila roko.

Kako je oni izgimil, tega Antonio kasneje ni znal povedati, zakaj videl in slišal ni nikogar razen nje. Ves srečen je čutil, da je natančno takšna, kot si jo je želel: škrtat, nenavadna in malo zbegana, ko je čutila, da je sredi toliko ljudi vendar ravno prava, da nekemu otroško zaupa. Oh, ljubka dama in An-

KURT KUSENBERG

tonio sta se čudovito zabavala. Obletavala sta se kot dva metulje. Drug drugemu sta brala v očeh, kar je ostalo neizrečeno. Popolnoma sta pozabila, da sta sredi tolike družbe. Ko je proti enajsti pogledala na kazalce, je zvonko kliknila, da mora nemudoma domov. Antonio se je ponudil, da jo pospremi, toda ona je odklonila: »Ne, pridite k meni jutri ob petih. No, da boste vedeli, zakaj tako kmalu odhajam: moji otroci.« Dolg suisk rok, nežem nasmešek in že je ni bilo.

Otroke ima! je Antonio mislil. Bil je prizadet. Ta deklica da ima otroke? Gotovo je ovdovela ali je ločena in sedaj tiho živi s svojimi otroki, ki bi jih človek lahko imel za njene brate in sestre. Sploh bi ne mogel bolje naleteti!

Kako dolg je bil za našega prijatelja naslednji dan, vedno le zaljubljeni. Čas se je vlekel, on pa je bil nepotrpečljiv. Z velikim šopkom v roki je prišel do ulice, kjer je stanovala, mnogo prekmalu. Moral je še nekajkrat okrog hiše, preden je v cerkvenem stolpu odbilo pet. Vstopil je. Njeno tablico je našel kar v pritiščju. Pozvonil je. Notri se je nekaj zganilo, cepetajoči koraki so prihajali bliže. Nato je vse utihnilo. Šepet. Antonio je

čutil, da ga nekdo skozi kukalo opazuje, in si prizadeval, da bi bil videti eleganten in bister. Ze je dvignil roko, da bi drugič pozvonil, ko so se vrata odprla. Znašel se je pred tremi ljubkimi otročki: dečkoma in deklico. Motrili so ga z resnimi obrazi. Antonio se je v zadregi odkašljaj: »Ali je mamica doma?« Starejši — bilo bi mu lahko kakih dvanajst — ga je žalostno pogledal in dejal: »Mamica je danes zjutraj umrla.« »Umrla,« je zahlipala mala in zakopala obraz v dlani. »Sirote smo.« Mlajši ji je sledil. Jokal je, da bi se ga kamen usmilil.

»Padla je z okna,« je nadaljeval starejši. »In glava ji je kar odletela,« je zatulil najmlajši. Spet je poskušal jokati, pa se mu je zaletelo. »Glava je proč,« je zapel in poskakoval po predsobi. »Glava je proč.«

»Glava je proč,« je pričela sedaj tudi mala, pograbila najmlajšega za roke in zaplesala z njim. »Glava je proč!« sta pela v dvoje.

»Mir!« je ukazal najstarejši. Zaničljivo je pogledal Antonia.

»Kako ti je ime? Koliko si star?«

»Ime mi je Antonio, star sem osemindvajset let.«

Mali se je skremžil »Antonio! kako neumno ime. Ime za takega, ki krpa lonce. Si kotličar?«

»Ne,« je odvrnil Antonio. »To pa nisem.« Sedaj je v vmešala deklica. »Si bogat?«

»Še kar.«

»Si pameten?«

»Še kar.«

»Lažeš!« je zavpila mala. »Neumen, to se ti že od daleč vidi.«

»Neumen je!« je zavriskal mali. »Neumen, neumen, neumen, neumen!«

Starejši je frčnil v šopek, ki ga je Antonio držal. »Je to darilo za našo mamico?«

»Da.«

»Potem ga pa kar sem daj.« Vzel mu je šopek, ga odvil in ga vrgel onima. Nato je šopek letel iz roke v roke. Bolj je frčal kot letel. Vsa predsoba je bila postлана s cvetjem. In ko je šopek končno pristal na veliki omari, so ga bila le še stebelca. Vendar so ga otroci hoteli spet nazaj. Fantka sta naglo splezala gor in se spopadla za snopič. Omara se je pričela nagibati. Antonio je skočil in jo potisnil k zidu.

»Kako ljubko se igrate z otroki!« To je bila ona, zaželena. Škrat, ljubka in nežna. Ne bi mogel verjeti da je res mati.

»In vi, ste se že navselili?«

»Ne!« je zavpil mali in skočil z omare.

»Neumen je. Ne maramo ga!«

»Samo pomisli,« je vpil starejši z omare.

»Ime mu je Antonio in lonce krpal!«

»No, no,« jih je pohlevno mirila mati.

»Tako se z gostom vendar ne dela!«

»Domov naj gre!« je godrnjal najstarejši.

»In tudi rož ti ni prinesel!«

Ona ga je nemočno pogledala. »Otroci so tolikokrat tako nemogoči a prav zato so otroci. Vstopite, Antonio! Odslej me kličite kar po imenu — Libussa.«

Soba je bila velika. Bila je udobno in mično opremljena. Prisedla sta k čajni mizici. Očaran je Antonio opazoval, kako Libussa polni njegovo skodelico in mu polaga slaščiice na krožnik.

»Predraga!« je zašepetal in jo hotel objeti.

približal mizi, je na široko razprl oči in zaridel. Z odprtimi usti je buljil v kup kruha in sira na mizi.

»No, kaj je?« je vzdihnil McClure nepotrpečljivo. »Kako dolgo bomo še čakali na limonado?«

Natakar se je sklonil k McClureju in mu šepnil na uho:

»Ampak gospod, oprostite, naš lokal je najboljši v mestu!«

»Zato smo pa prišli sem!« se je odrezal McClure.

Natakar je okamenel. Odložil je podstavek z limonado, kozarci in krožniki in oddirjal.

Čez nekaj časa je pristopil k mizi resen možak s plešo in okroglim trebuškom. Diskretno se je sklonil k McClurevemu ušesu.

»Oprostite, gospod, da vas motim.«

McClure je dvignil obrvi.

»Kaj je?« je vprašal glasno s polnimi usti.

»Zelo mi je žal,« je pričel možak, »ampak dovolite mi, da vas opozorim na dejstvo, da je naš lokal najboljša restavracija v mestu.«

»Dobivam vtis, da to ne bo držalo,« se je odrezal McClure in zaničljivo pogledal možaka. »Kdo pa ste vi?«

»Postlovadja.«

»Tako, tako,« je zagodrnjal McClure. »Imenitno! Pravkar sem vas kofel poklicati. Ali bi mi morda lahko pojasnili, zakaj orkester še ne igra? Danes je moj rojstni dan!«

Škotov rojstni dan

PETER WALD

Komaj je Škot McClure posadil svojega najmlajšega sinka na stol, je že prihitel natakar.

»S čim smem postreči?« je vprašal in pometal s prtičkom imaginarni prašek s snežnobelega prta.

»Trenutek,« je dejal McClure. Počasi je sedel in z ljubeznijo opazoval svojo družino.

Natakar se je lahko priklonil in čakal.

»Kaj bi ti želela, ljuba žena?« se je obrnil McClure k svoji soprogji.

Gospa McClure se je skromno nasmehnila in odgovorila: »Izbiri prepuščam tebi, Mac.«

»Eh, kaj sem že hotel povedati,« je dejal nato McClure natakarju »prinesite nam limonado.«

»Prav rad. Samo eno?« se je zanimal natakar.

»Seveda!« se je na kratko odrezal McClure. Nato pa je pristavil: »To se pravi: ne. Prinesite tudi pet kozarcev in pet krožnikov! Samo urno se zasučite, prosim!«

Natakar se je obrnil na peti in izgimil.

»Tako,« je dejal McClure svoji ženi in se udobno iztegnil na svojem stolu. »Zdaj pa na dan z dobrotami, dragica!« Gospa McClure je vneto prikimala in privlekla iz svoje torbe velik paket s kruhom in sirom.

»Kar postrezite si, fantje!« se je obrnil McClure k svojim trem dečkom. Danes je očetov rojstni dan!

Medtem je prišel tudi natakar. Ko se je

